

VASTUULLISUUS – OSA XAMKIN HYVINVOINTIALAN KOULUTUKSEN ARKEA

Katri Ryttyläinen-Korhonen (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Katri Ryttyläinen-Korhonen (toim.)

VASTUULLISUUS – OSA XAMKIN HYVINVOINTIALAN KOULUTUKSEN ARKEA

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

XAMK KEHITTÄÄ 127

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2020

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Markkinointitoimisto Tovari. Public domain.
Taitto- ja paino: Grano Oy
ISBN: 978-952-344-287-0 (verkko-versio)
ISSN: 2489-3102 (verkko-versio)
julkaisut@xamk.fi

LUKIJALLE

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle (Xamk) vastuullisuus on strateginen valinta. Vastuullisuusohjelma tekee vastuullisuudesta osan korkeakoulumme arkea. Xamkin vastuullisuuslupaukset ovat: vastuullisuus on osa arkeamme; pidämme huolta ja teemme työtä huomisen hyväksi. Vastuullisuuslupaukset tarkoittavat muun muassa sitä, että teemme kestäviä valintoja sekä huolehdimme kukin siitä, että jokaisen meistä on mukava tulla töihin ja opiskelemaan.

Yritysten ja organisaatioiden kiinnostus yhteiskuntavastuuseen on lisääntynyt. Tästä yhtenä osoituksena on, että myös ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry julkaisi Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma marraskuussa 2020. Yhteiskuntavastuu on organisaatioille strateginen mahdollisuus ja toiminnallinen kilpailuetu. Yhteiskuntavastuun avulla organisaatio voi erottautua kilpailijoistaan. Yhteiskuntavastuu hyödyttää kumppanuuksien syntymisessä ja huippuosaajien houkuttelemisessa sekä edistää yrityksiä oppimiaan ja hyödyntämään innovatiivisuuttaan. Organisaation tehtävänä ei ole enää yksinomaan taloudellisen menestyksen tavoittelu vaan yhtäläisesti myös yhteiskuntavastuullinen toiminta.

Vastuullisuus kytkeytyy monella tavoin ammattikorkeakoulukenttään. Ammattikorkeakoululaki ja valtion ohjaus muodostavat ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuun perusrakenteen. Lain mukaan ammattikorkeakoulun tulee toteuttaa opetusta, toimia alueensa kehittäjänä sekä harjoittaa työelämää palvelevaa tutkimus- ja kehittämistyötä. Ammattikorkeakoulun toimintaan on sisäänrakennettu vastuullinen toiminta: tuottaa osaajia muuttuvan työelämän tarpeisiin sekä osaamista työelämän kehittämiseksi.

Hyvinvointialalla vastuullisuuden rinnalle nostetaan jatkuvasti esille myös eettisyys. Sosiaali- ja terveysalalla ammattieettinen toiminta on arkipäivää. Myös matkailussa ja matkailun koulutuksessa on tärkeää huomioida sen eettiset näkökohdat ja matkailun vaikutukset kulttuuriin. Hyvinvointialan toimintaympäristön muutosvauhdin kiihtyessä tulevat vastuullisuus ja eettiset näkökulmat entistä tärkeämmiksi organisaatioissa ja yrityksissä.

Tämä julkaisu osoittaa, että vastuullisuus läpäisee kaiken ammattikorkeakoulun toiminnan. Julkaisussa tarkastellaan vastuullisuutta muun muassa matkailun, hoitotyön ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tämän lisäksi vastuullisuutta pohditaan TKI-työn ja opinnäytetyön sekä opettajan työhyvinvoinnin viitekehyksissä. Julkaisu on tarkoitettu laajasti hyvinvointialan ammattilaisille, alaa opiskeleville ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita vastuullisesta toiminnasta. Toivon, että julkaisu kannustaa pohtimaan, vastuullisuuden näkymistä ja edistämistä omassa toiminnassaan.

Katri Ryttyläinen-Korhonen, TtT, EMBA, koulutusalaohjohtaja

Mikkeli 21.10.2020

KIRJOITTAJAT

VIRVE JUSSILA, lehtori, KM, YTM
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

JOHANNA JUSSILA, lehtori, YTM
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

MARJUT KASPER, lehtori, restonomi (YAMK)
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

EEVA KOIVULA, lehtori, MH
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

LEENA KOSUNEN, lehtori, TtM, TtT-opiskelija
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

MERJA A.T. REUNANEN, yliopettaja, YTT, TtL
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

KATRI RISSANEN, lehtori, TtM
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

KATRI RYTTYLÄINEN-KORHONEN, koulutusalaohjaaja, TtT, EMBA,
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

HILLA NORDQUIST, yliopettaja, FT, dosentti
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

SARI VIRKKI, lehtori, KM
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

SISÄLTÖ

LUKIJALLE.....	3
KIRJOITTAJAT.....	4
SUOMALAISEN KULTTUURIN EDISTÄMINEN ON OSA VASTUULLISTA MATKAILUA	6
Marjut Kasper	
TRANSFORMING TOURISM – XAMKIN RESTONOMEISTA VASTUULLISEN MATKAILUN LÄHETILÄITÄ	10
Eeva Koivula	
XAMK KANTAA VASTUUN TÄMÄN PÄIVÄN JA TULEVAISUUDEN OSAAMISESTA VARHAISKASVATUKSESSA	17
Virve Jussila & Johanna Jussila	
TERVEYSALAN OPETTAJAN AMMATILLINEN OSAAMINEN OSANA VASTUULLISUUTTA.....	24
Leena Kosunen	
SAIRAANHOITAJA – VASTUULLINEN AMMATTI	29
Sari Virkki	
XAMKIN VASTUULLISUUSLUPAUKSEN LUNASTAMINEN SAIRAANHOITAJAKOULUTUKSESSA	35
Katri Rissanen	
VASTUULLISEN MATKAILUN KEHITTÄMINEN OSAAMISVERKOSTON VOIMALLA.....	44
Eeva Koivula	
TKI-TAITOJEN OPISKELU VASTUULLISUUDEN NÄKÖKULMASTA.....	49
Hilla Nordquist	
VASTUU TULEVAISUUDEN OSAAMISESTA VÄLITTYY FYSIOTERAPIAN OPINNÄYTETÖISSÄ	52
Merja A.T. Reunanen	
POHDINTAA YHTEISKUNTAVASTUUSTA.....	58
Katri Ryttyläinen-Korhonen	

SUOMALAISEN KULTTUURIN EDISTÄMINEN ON OSA VASTUULLISTA MATKAILUA

Marjut Kasper

Vastuullisuus sanana herättää meissä monenlaisia mielikuvia. Ensimmäisenä tulee mieleen ympäristövastuu, mutta vastuullisuuteen kuuluvat myös taloudellinen ja sosiokulttuurinen vastuu. Kaikkia vastuullisuuden osa-alueita tarvitaan, sillä ilman yhtä ei ole toista. Tässä artikkelissa tarkastellaan matkailun edistämistä sosiokulttuurisen vastuullisuuden näkökulmasta.

Sosiokulttuurisen vastuun tavoitteena on kunnioittaa elävää kulttuuriperintöä, perinteisiä arvoja ja edistää kulttuurien välistä ymmärrystä (Greentourism 2018). Nämä ovat erittäin olennaisia osatekijöitä matkailussa. Paikallisuutta arvostetaan ja sitä myös tuetaan monin eri keinoin. Hyviä tukemisen toimintatapoja ovat paikallisten tarjoamien palveluiden suosiminen, yhteistyön tekeminen paikallisten yritysten kanssa ja esimerkiksi lähiruoasta nauttiminen, jolloin myös tuetaan suomalaista työtä. Paikallisuuden ja suomalaisuuden tulisi näkyä myös yritysten markkinoinnissa (Businessfinland 2019). Vaikka liiketoiminta on yksi tärkeimmistä asioista matkailuelinkeinossa, sen olemassaoloa voidaan tarkastella toisestakin näkökulmasta. Matkailussa on kyse myös sosiaalisesta ja kulttuurisesta hyvinvoinnista sekä vuorovaikutuksesta paikallisten yhteisöjen ja matkailijoiden kesken. (Pesonen 2020.) Yhdistäessämme nämä seikat olemme vastuullisen matkailun ytimessä.

SUOMALAISEN KULTTUURIN ERITYISPIIRTEITÄ

Kulttuuri käsitteenä on hyvin laaja. Unescon kulttuuria koskevan yleismaailmallisen julistuksen mukaan ”kulttuuriperintöä kaikissa muodoissaan on vaalittava, kehitettävä ja siirrettävä tuleville sukupolville muistutuksena ihmisten kokemuksista ja pyrkimyksistä, rohkaisten siten monenlaiseen luovuuteen sekä innostaen aitoon kulttuurien väliseen vuoropuheluun” (Unesco s.a.). Unescon maailmanperintäluettelo lienee kuuluisin kulttuuria vaaliva järjestö, johon kuuluu Suomestakin seitsemän kohdetta. Nämä kohteet edustavat erityisen arvokasta kulttuuri- tai luonnonperintöämme. Kulttuuria voidaan vaalia myös paikallisesti – jokainen omalta osaltamme.

Suomi on vahvan identiteetin maa. Olemme historiallisesti idän ja lännen välissä ja muutenkin tottuneita vastakohtaisuuksiin, kuten yöttömään yöhön ja kaamokseen, pakkastalviin ja saunan lämpöön. Suomalainen kulttuuri muodostuu erityispiirteistä, joita hyödynnetään

erityisesti matkailussa. Tällaiset erityispiirteet – kuten suomalainen ruoka, taide ja arkkitehtuuri sekä erilaiset tavat, esimerkiksi saunominen tai mökkeily sekä juhlien viettoon kuuluvat perinteet – voivat näkyä asiakkaille ja matkailijoille hyvin selkeästi.

Perinteiden ja kulttuurien vaaliminen on vastuullinen teko. Nämä näkyvät konkreettisesti paikallisten ihmisten tarinoissa ja alueen käyntikohteissa. Kulttuuriimme erityispiirteisiin kuuluu myös näkymättömiä osia. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi maassa vallitsevia arvoja ja suomalaisten luonteenpiirteitä, suomalaista sisukkuutta sekä, sitä että arvostamme hiljaisuutta. Suomalaisuuden vahvoihin arvoihin kuuluvat erityisesti tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, luottamus, rehellisyys, täsmällisyys sekä vaatimattomuus. (Tietoa Suomesta 2020). Luonto on monille suomalaisille hyvin tärkeä elementti kaikessa moninaisuudessaan. Hyvänä esimerkkinä suomalaisen kulttuurin omaleimaisuudesta ovat – muualla maailmassa harvinaiset – jokamiehenoikeudet.

Kuva 1. Sauna, järvi ja hiljaisuus. Suomalaista kulttuuriperimää parhaimmillaan

Viime aikoina matkailuyritykset ovat tehneet mittavia toimenpiteitä vaaliakseen paikallista kulttuuriperimää. Kulttuuriperimän arvostus on noussut ja se ymmärretään tiiviinä osana vastuullista matkailua. Esimerkiksi Savonlinnassa, itäisen Suomen vahvassa matkailukaupungissa, ylläpidetään perinteikästä höyrylaivakulttuuria kunnostamalla yli 100- vuotiaita laivoja. Lisäksi Etelä-Savon maakunnassa on jo useita ruoantuottajia, jotka ovat saaneet D.O (Designation of Origin) -merkinnän käyttöönsä. Merkki kertoo, että tuote on peräisin Saimaan alueelta ja että se on tuotettu ympäristöystävällisesti sekä eettisesti kestäväällä tavalla. Tarinoiden merkityksestä matkailussa puhutaan jatkuvasti. Juuri tarinoiden ansiosta monet käyntikohteet ovat alkaneet kiinnostaa uusia asiakasryhmiä. Muun muassa kansallisaarteemme Olavinlinnan kierrosten tarinoita on viime aikoina kehitetty erityisesti lapsiperheille sekä nuorten ajatusmaailmaan sopiviksi.

SUOMALAISEN KULTTUURIN EDISTÄMINEN KOULUTUKSESSA

Suomalaista kulttuuria edistetään myös Xamkissa. Matkailu- ja ravitsemisalnan koulutuksessa tämä näkyy erityisesti kansainvälisessä yhteistyössä. Järjestämme vuosittain yhdessä muiden Xamkin hyvinvoinnin koulutusalan yksiköiden kanssa kansainvälisyysviikon, jonka aikana tuomme suomalaisuutta vahvasti esille. Erityisen suosittua on ollut suomalaisen ulkoilupäivän järjestäminen luonnossa. Ulkoilupäivään on kuulunut muun muassa luontoruokailua laavulla ja perinteisiä suomalaisia aktiviteettejä, kuten lumikenkäilyä, hiihtämistä ja saunomista. Lähiruoka ja suomalaiset ruoan raaka-aineet ovat olleet teemaviikon aikana näkyvästi esillä päivällispöydissä. Olemme tehneet myös opiskelijoiden kanssa partnerikouluvierailuja opintojaksojen sisällä. Suomalaiset opiskelijat ovat muun muassa pitäneet esitelmiä kansainvälisille opiskelijaryhmille suomalaisesta saunakulttuurista. Nämä ovat käytännön esimerkkejä suomalaisten perinteiden, tapojen ja arvojen edistämisestä koulutuksessa.

Suomalaista kulttuuria tehdään tunnetuksi kansainvälisessä yhteistyössä, mutta sitä voisi tehdä paljon nykyistä laajemmin ja monipuolisemmin. Kansainvälisyysviikon kasvava suosio on hyvä esimerkki siitä, että suomalaisuus kiinnostaa sekä koulutuksen, koulutusmatkailun ja -viennin kuin myös kulttuurimme näkökulmasta. Erityisesti Suomen jo aiemmin matkailussa korostuneet vahvuudet – kuten turvallisuus, puhtaus ja luonnon läheisyys – korostuvat entisestään covid-19-pandemian seurauksena.

Keinoja kulttuurimme vientiin on monia. Matkailun näkökulmasta pelkkä tuotekuvaus ja faktat eivät ole riittäviä. Yleisestikin matkailuliiketoiminnassa tuotteiden on erotuttava suuresta massasta. Tarinallisuuden korostamisen, virtuaalisten toimintojen ja esimerkiksi verkkokurssien avulla voimme saada kulttuurimme erityispiirteitä aiempaa enemmän tunnetuksi. Suomen ei tarvitse olla ”salattu helmi”. Matkailun liiketoiminnan kannalta on ensiarvoisen tärkeää saada helmet kirkastettua esille; oli sitten kyseessä vapaa-ajanmatkailusta, koulutusmatkailusta tai puhtaasti virtuaalimatkailusta. On myös hyvä muistaa, että opiskelijamme ovat parhaita kulttuurilähettiläitämme ja Suomi-kuvan kirkastajia maailmalla. Matkaillaan myös jatkossa vastuullisesti sekä itse asiakkaina että kulttuurimme edustajana.

LÄHTEET

Businessfinland. 2019. Kestävän Matkailun periaatteet. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestavan-matkailun-periaatteet/> [viitattu 24.9.20].

Greentourism. Mitä on kestävä matkailu. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.greentourism.eu/fi/Post/Name/SustainableTourism> [viitattu 18.8.20].

Pesonen, J. 2020. Ovatko pienet kotimaan matkakohteet tämän kesän hittejä? Www-dokumentti. Saatavissa <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/05/16/ovatko-pienet-kotimaan-matkakohteet-taman-kesan-hitteja-massatapahtumille>. [viitattu 25.8.20].

Tietoa Suomesta. 2020. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.infofinland.fi/fi/tietoa-suomesta/perustietoa-suomesta/kulttuurit-ja-uskonnot-suomessa/suomalainen-tapakulttuuri> [viitattu 24.9.20].

Unesco. Unescon kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_fi.pdf [viitattu 24.9.20].

TRANSFORMING TOURISM – XAMKIN RESTONOMEISTA VASTUULLISEN MATKAILUN LÄHETILÄITÄ

Eeva Koivula

JOHDANTO

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun restonomitutkinnon (AMK) viimeisimmässä opetussuunnitelmauudistuksessa nostettiin vastuullisuus koulutuksen läpileikkaavaksi teemaksi. Läpileikkaavana vastuullisuus on nähtäväkin, sillä kyse ei ole uudesta matkailun lajista, vaan kyvystä hahmottaa matkailun ekologisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia vaikutuksia sekä toimia kielteisten vaikutusten pienentämiseksi ja myönteisten lisäämiseksi.

Opetussuunnitelmatyön alkaessa vastuullisuuden painoarvo matkailun kehittämisessä oli selvästi kasvamassa. Visit Finlandissa oli aloitettu kansallisen kestävän/vastuullisen matkailun mallin kehittäminen. Tässä työssä Xamkin oli tiiviisti mukana. Kesäkuussa 2020 Visit Finland avasi kaikille matkailuyrityksille ja destinaatioille Sustainable Travel Finland (STF) -valmennuspolun ja mahdollisuuden saada STF-merkin (ks. tarkemmin luku Vastuullisen matkailun kehittäminen osaamisverkoston voimalla). Syksyllä 2020 työn alla ovat vielä vastuullisuuden indikaattorit.

Opetussuunnitelmauudistus käynnistettiin loppuvuodesta 2018 ja uusi opetussuunnitelma otettiin käyttöön keväällä 2020. Tässä artikkelissa tarkastellaan muutamien opettajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta vastuullisuutta jo toteutetuilla ja meneillään olevilla ensimmäisen ja toisen lukukauden opintojaksoilla. Samalla pohditaan, olisiko restonomikoulutuksessa syytä syventyä vielä nykyistä vahvemmin kestävään kehitykseen ja vastuulliseen matkailuun.

RESTONOMIKOULUTUKSEN UUSI PROFIILI JA VASTUULLISUUS YDINOPINNOISSA

Xamkin verkkosivuilla olevan restonomikoulutuksen kuvauksen mukaan ”opiskelet elämyksellisen ja vastuullisen matkailuliiketoiminnan ja ravitsemispalveluliiketoiminnan tuottamista, johtamista ja kehittämistä...”. Koulutuksen tarkemman sisältökuvauksen mukaan ”...Vastuullisuus on opinnoissa koko ajan läsnä. Opit ottamaan huomioon ekologisen (esim. luomu- ja lähiruoka, kasvisruoka, majoituspalvelujen energiatehokkuus, liikkuminen), taloudellisen (kannattavat matkailu- ja ravintolapalvelut, taloudelliset vaikutukset kohdealueelle) ja sosiokulttuurisen (työhyvinvointi ja työssä jaksaminen, kannustava esimiestyö, vaikutukset paikallisyhteisöihin- ja kulttuureihin) näkökulman...” (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu s.a.)

Uudistuksessa ydinopinoista jätettiin pois aiemmassa opetussuunnitelmassa ensimmäisenä vuonna toteutettu Kestävyys, laatu ja turvallisuus -opintojakso, jossa oli käyty läpi kestävän ja vastuullisen matkailun periaatteita ja osa-alueita ja mm. laskettu omaa tai jonkin yrityksen hiilijalanjälkeä. Uudistetussa opetussuunnitelmassa vastuullisuus ei näy ydinopinnoissa minkään opintojakson/moduulin nimessä, vaan sisältöjen kautta läpileikkaavana teemana. Täydentäviin opintoihin lisättiin uusi, kolmesta opintojaksosta koostuva 15 opintopisteen Vastuullisen matkailun moduuli.

Ensimmäisen lukukauden Valmiuksia työelämään ja Matkailu- ja ravitsemispalvelut -moduulien opintojaksojen tavoitteita ovat opetussuunnitelman mukaan mm. tunnistaa matkailu- ja ravitsemisalan työn erityispiirteet, toimia alan eettisten periaatteiden mukaisesti, ymmärtää työn haasteet, turvallisuusriskit ja tietoturvakäytänteet sekä keinot niiden hallintaan, tuntee omaan työrooliin liittyvät oikeudet, vastuut ja velvollisuudet ja osata toimia niiden mukaisesti sekä osata toimia monikulttuurisessa työyhteisössä. Näiden teemojen lisäksi vastuullisuuteen liittyvät myös mm. laadun osatekijät, asiakaskokemus ja -profiilit, matkailu- ja ravitsemisalan trendit, haasteet ja mahdollisuudet.

Toisen lukukauden Majoitus- ja kokouspalvelujen sekä Tapahtuma- ja ohjelmapalvelujen opintojaksoissa tavoitteena on mm. ”osata kuvata kestävän kehityksen merkitys palvelutuotannossa” ja sisältöinä vastaavasti ”keskeiset laatuun, turvallisuuteen ja vastuullisuuteen liittyvät tekijät”. Ruoka- ja ravintolapalvelut -moduulin kolmen opintojakson yhteisenä tavoitteena on osata ”suunnitella ja toteuttaa ruokapalveluita kestävästi ja asiakaslähtöisesti”. Lisäksi vastuullisuuteen kytkeytyviä sisältöjä mm. ruoan terveellisyys, ruoanvalmistuksen prosessit, ruoan alkuperä sekä hygieniaan ja lainsäädäntöön liittyvät asiat. Näiden opintojaksojen osaamistavoitteissa vastuullisuus on kaikista ydinosaamisen opintojaksoista kaikkein selkeimmin ilmastu.

Kuva 1. Yrityscaset ja -vierailut ovat erinomaisia tilaisuuksia käsitellä matkailupalvelujen vastuullisuutta (kuva: Eeva Koivula)

Kolmannen ja neljännen lukukauden ydinopinnoissa paneudutaan liiketoiminnan kehittämiseen ja johtamiseen, tuotekehitykseen ja markkinointiin sekä tutkimus- ja kehittämisosaaamiseen. Näitä opintoja ei tässä artikkelissa tarkastella, koska kokemuksia niiden toteutuksesta ei vielä ole. Myös kieliopinnot on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, vaikka myös niissä läpileikkaavuus voisi hyvin toteutua.

Ensimmäisen lukukauden opintojaksojen opettajien mukaan vastuullisuus liittyi kiinteästi opiskelijan ammatillisen kasvun käynnistymiseen. Sisällöissä painottuivat ammattietiikka, ammatillaisen vastuut ja velvollisuudet sekä työturvallisuus työntekijän ja jossain määrin myös esimiehen näkökulmasta. Lisäksi opiskelijoilla oli toimialaan ja sen trendeihin sekä asiakasymmärryksen liittyen tehtävänä tarkastella case-yritysten ja asiakkaiden arvoja ja sitä kautta myös vastuullisuutta. Käsiteltyä teemoja olivat mm. ruoan alkuperä, ympäristö, ilmasto ja covid-19-pandemia sekä turvallisuus.

Toiselta lukukaudelta on tähän mennessä toteutettu vasta Majoitus- ja kokouspalvelut- sekä Tapahtuma- ja ohjelmapalvelut -opintojaksot. Majoitus- ja kokouspalvelujen opintojakson yhtenä tehtävänä on ollut tarkastella majoitusyritysten arvoja ja niihin liittyen sertifikaatteja, mikä tarjoaa mahdollisuuden perehtyä vastuullisuuden indikaattoreihin ja mittaamiseen. Tässä tehtävässä vastuullisuusosaaminen tulee myös selkeästi arvioiduksi. Muita tehtäviä

ovat olleet mm. uusien ja innovatiivisten kokouspalvelujen kehittäminen ja covid-19-pandemian vuoksi webinaarina toteutettavan Saimaan ruoka- ja matkailufoorumin markkinoinnin suunnittelu ja toteutus. Näissä tehtävissä opiskelijat joutuvat pandemian vuoksi käsittelemään mm. matkailun turvallisuutta ja matkustamisen päästöjä.

LISÄÄ VASTUULLISUUSOSAAMISTA – MUTTA VAIN NIILLE, JOITA SE KIINNOSTAA

Täydentävä Vastuullisen matkailun moduuli tulee tammikuussa 2020 aloittaneille opiskelijoille tarjolle opetussuunnitelman mukaan kolmannen opiskeluvuoden alussa eli keväällä 2022. Sen kolme opintojaksoa ovat 1) Vastuullisuus matkailu- ja ravitsemisalalan palveluissa 2) Vastuullisen liiketoiminnan johtaminen matkailu- ja ravitsemisalalla ja 3) Vastuullisuuden kehittäminen matkailu- ja ravitsemisalalla. Moduulin osaamistavoitteina on, että opiskelija osaa

- arvioida ja kuvata matkailu- ja ravitsemisalalan yritysten, asiakkaiden ja muiden sidosryhmien toiminnan myönteisiä ja kielteisiä sosiokulttuurisia, ekologisia ja taloudellisia vaikutuksia toiminnan eri tasoilla ja ympäristöissä
- kuvata alan keskeisiä vastuullisuutta koskevia sertifikaatteja, indikaattoreita sekä muita toimintaa ohjaavia malleja ja laskea matkailu- ja ravitsemisalalan yrityksen hiilijalanjälkeä
- ennakoida alan vastuulliseen kehittämiseen liittyviä globaaleja sosio-kulttuurisia, ekologisia ja taloudellisia muutoksia ja riskejä
- etsiä ratkaisuja ja johtaa muutosta alan yritysten liiketoiminnan ja asiakkaiden sekä muiden sidosryhmien toiminnan vastuullisuuden parantamiseksi
- viestiä vastuullisuudesta vaikuttavasti ja hyödyntää vastuullisuutta kilpailuetuna.

Restonomiopiskelijat voivat suorittaa myös Xamkin yhteisiä valinnaisia opintokokonaisuuksia ja vapaasti valittavia opintoja. Vapaasti valittavista opintojaksoista vastuullisuuteen liittyviä ovat ainakin Ympäristöliiketoiminta, Ympäristölaskenta, Ilmastonmuutos, Kiertotalouden ideointiprojekti ja Global Sourcing. Lisäksi Xamk toteuttaa ammattikorkeakoulujen yhteisessä eTourism Curriculum -kokonaisuudessa Responsible Tourism and digitalisation -opintojaksoa, mutta sitä ei kovin moni Xamkin opiskelija ole vielä valinnut.

VASTUULLISUUSJUONNE NÄKYVÄKSI JA VASTUULLISUUDEN OPINTOJAKSOJA YDINOPINTOIHIN

Tähänastisten opintojaksojen sisällöissä vastuullisuus näyttäisi toteutuneen läpileikkaavana opetussuunnitelman mukaisesti. Vastuullisuutta, kuten muitakin opetuksen teemoja, käsitellään usein tehtävien kautta, mikä kytkee sen hyvin käytännön liiketoimintaan. Keskusteluissa opettajien kanssa nousi kuitenkin esiin useita kysymyksiä ja kehittämishdotuksia.

Vastuullisuuteen näyttää liittyvän samanlaisia haasteita kuin muihinkin teemoihin: ei ole riittävän konkreettisesti yhdessä määritelty, mitä osaamistavoitteita ydinosaamisessa tavoitellaan eikä myöskään sitä, miten opiskelijan vastuullisuusosaamisen ajatellaan eri opintojaksojen kautta kehittyvän. Ei ole esimerkiksi yhteistä käsitystä siitä, missä kohtaa ja miten STF-konseptia käsitellään. Väljyys on hyvä asia opintojaksokuvauksissa, mutta varsinkin läpileikkaavien teemojen kohdalla tarvitaan nykyistä tarkempia toteutus suunnitelmia. Vastuullisuuden osaamistavoitteiden ja osaamisen kehittymisen polkua täsmennettäessä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi juuri STF-konseptia sekä vastuullisen matkailun kompetensseja ja osaamistasoja, joita Xamk on ollut mukana määrittelemässä Vastuullisen matkailun portaat -koulutusmallin kehittämisen hankkeessa (2020).

Vastuullisuusosaamista tulee myös arvioida sisällyttämällä se sopivien tehtävien kautta arviointikehikkoon. Tällöin opettaja tulee miettineeksi tavoiteltavaa osaamistasoa ja opiskelija ymmärtää vastuullisuuden painoarvon. Kun läpileikkaavan teeman osuus on pieni, sen osaamisen arviointi opintojaksolla voi tuntua hankalalta. Moduulitehtävä voisi soveltua vastuullisuusosaamisen arviointiin opintojakson tehtäviä paremmin.

Opiskelijoille käsitys vastuullisesta matkailusta saattaa jäädä sirpaleiseksi ja pinnalliseksi, jos vastuullisuutta käsitellään vain läpileikkaavasti (Linnamo 2019). Tämä huoli nousi esiin myös joissakin keskusteluissa opettajien kanssa. Esiin nousi myös näkemys, että toimialalla tarvittavan vastuullisuusosaamisen varmistamiseen ja koulutuksessa vastuullisuudella profiloitumiseen ei enää riitä nykyisenkaltainen läpileikkaavuus ja kolme valinnaista opintojaksoa; nykyisten vastuullisen matkailun täydentävien opintojen osaamisesta iso osa tulisi olla kaikilla valmistuvilla restonomeilla. On perusteltua, että seuraavassa opetus suunnitelmauudistuksessa myös ydinopinnoissa olisi vastuullisen matkailun opintojaksoja.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSAAMINEN KANSALAISTAIDOKSI

Maapalloa uhkaavien ilmastokriisin, luonnon monimuotoisuuden vähenemisen ja monien muiden globaalien ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan systeemisiä, kaikkia toimialoja koskevia muutoksia. Opetushallituksen (2019) mukaan kestävästä kehityksestä on tulossa digi-osaamiseen verrattavissa oleva kansalaistaito, jolla on sekä kansallinen että globaali merkitys entistä paremman tulevaisuuden rakentamisessa. Entä jos Xamkin kaikkien koulutusten alussa olisikin opintojakso, joka antaisi vahvan pohjan oman alan kehittämiseen kestävä kehityksen reunaehtojen mukaisesti? Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n (2020, 6.) laatima Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma linjaakin, että tutkintoon johtavan koulutuksen tulee tuottaa osajia, jotka osaavat edistää kestävä kehitystä työelämässä ja yhteiskunnassa. Ohjelman mukaan kaikilla valmistuneilla tulee myös olla perustiedot kestävästä kehityksestä ja vastuullisuudesta.

Kuva 2. Globaali ympäristökriisi ja covid-19-pandemia pakottavat ja tarjoavat mahdollisuuden kehittää matkailua uudella tavalla (Kuvia Suomesta by markkinointitoimisto Toveri. Public domain)

”Transforming tourism” viittaa kansainvälisessä keskustelussa sekä matkailun mahdollisuuksiin muuttaa maailmaa että tarpeeseen muuttaa matkailua (United Nations 2020). Tätä lähestymistapaa on restonomikoulutuksessa syytä kaikin tavoin vahvistaa.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. Pdf-tiedosto. Saatavissa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20ammattikorkeakoulu.pdf?t=1606145574> [viitattu 24.11. 2020].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu s.a. Restonomi (AMK). Elämyksellistä matkailua ja kestäviä ravitsemispalveluja. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/koulutukset/restonomi-amk/> [viitattu 1.9.2020].

Linnamo, H. 2019. Vastuullisuus matkailu- ja palveluliiketoiminnan tutkinto-ohjelmassa Tapaus Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333025/Linnamo_Henni.pdf?sequence=2 [viitattu 1.9.2020].

Opetushallitus. 2019. Asiantuntijoiden näkemys tulevaisuuden osaamistarpeista: Työelämässä tarvitaan kestävä kehityksen osaamista, digitaitoja ja jatkuvaa oppimista. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2019/asiantuntijoiden-nakemys-tulevaisuuden-osaamistarpeista-tyoelamassa-tarvitaan-kestavan> [viitattu 1.9.2020].

United Nations. 2020. Policy Brief: COVID-19 and Transforming Tourism. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-08/sg_policy_brief_covid-19_tourism_august_2020.pdf [viitattu 1.10.2020].

Vastuullisen matkailun portaat – koulutusmallin kehittäminen -hanke. 2020. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Oulun yliopisto ja Lapin yliopisto. Julkaisematon aineisto.

Visit Finland. s.a. Vastuullisen matkailun puolesta. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sustainable-travel-finland/> [viitattu 1.10.2020].

XAMK KANTAA VASTUUN TÄMÄN PÄIVÄN JA TULEVAISUUDEN OSAAMISESTA VARHAISKASVATUKSESSA

Virve Jussila & Johanna Jussila

JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa on viime vuosina tapahtunut isoja muutoksia varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa ohjauksessa ja hallinnonalassa, lainsäädännössä sekä toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Lisäksi viimeisimpänä varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuudet on määritely uudelleen varhaiskasvatuslaissa. Xamkissa (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu) varhaiskasvatuksen koulutusta kehitetään ammattikorkeakoulun arvojen mukaisesti: tarjoamme tulevaisuuteen suuntautunutta koulutusta, mahdollistamme tulevaisuuden uusien ammattien kehittymisen ja varmistamme osaamisen jatkuvan uudistumisen.

VASTUULLISESTI MUUTOSTEN KESKELLÄ

Varhaiskasvatuksessa on viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia varhaiskasvatuksen valtakunnallisessa ohjauksessa ja hallinnonalassa (siirtymä Sosiaali- ja terveystieteiden Opetus- ja kulttuuriministeriöön), lainsäädännössä (päivähoitolain korvaaminen varhaiskasvatuslailla) sekä toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ja 2018). Lisäksi viimeisimpänä varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuudet on määritely uudelleen varhaiskasvatuslaissa (13.7.2018/540). Tähän asti sosionomit ovat olleet varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot suoritettuaan kelpoisia lastentarhanopettajiksi, mutta lakimuutoksen myötä heidän kelpoisuutensa muuttuu portaittain tutkinnon suorittamisajankohdan mukaan: heillä on aluksi mahdollisuus varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin, mutta myöhemmin kelpoisuus rajautuu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin. Artikkelin kirjoitusvaiheessa varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisprofiilin määrittely on vielä kesken ja työnantajien piirissä tehtävänimikkeen määrittely etenee eri tavoin.

Xamkin yhtenä keskeisenä arvona on toimia vastuullisesti. Varhaiskasvatuksen opetuksen näkökulmasta edellä kuvatut muutokset ovat edellyttäneet kansallisten muutosten jatkuvaa seuraamista sekä opettajien aktiivista yhteistyötä sosiaalialan AMK-verkoston sekä oman alueensa työelämätoimijoiden kanssa. Oppilaitoksen sisällä tämä on edellyttänyt jatkuvaa

ja kriittistä opetussuunnitelman tarkastelua ja opintojaksojen uudistamista virallista opetussuunnitelman uudistustyötä ripeämmässä tahdissa.

XAMKIN TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ VARHAISKASVATUSTOIMIJOIDEN KANSSA

Vaikka työtehtävien määrittäminen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänimikkeelle on työnantajan tehtävä, linjaa ammattikorkeakoululaki (14.11.2014/932) tehtäväksemme tarjota ammatillisiin asiantuntijatehtäviin tähtäävää, työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta. Jotta voimme kouluttaa osaajia uuteen varhaiskasvatuksen tehtävään, varhaiskasvatuksen sosionomeiksi, edellyttävät edellä kuvatut muutokset meiltä vahvaa vastuun ottamista sekä myös sen jakamista varhaiskasvatuksen kehittämisessä työelämän rinnalla.

Xamkin työelämäyhteistyö varhaiskasvatustoimijoiden kanssa rakentuu pitkäkestoisille yhteistyösuhteille. Yhteistyössä tärkeitä ovat olleet opiskelijoiden harjoittelut, työelämän edustajien vierailut ja työelämään integroidut oppimistehtävät varhaiskasvatukseen suuntautuneilla opintojaksoilla sekä työelämän toimeksiantojen pohjalta tehdyt opinnäytetyöt. Lisäksi yhteistyötä on tehty hanketyössä sekä koulutusta koskevissa kyselyissä. Muutosten keskellä on edelleen tilaa yhteistyön kehittämiselle ja vahvistamiselle. Tässä paikallinen yhteistyö on tärkeää ja välttämätöntä. Se myös toteuttaa Xamkin strategian mukaista arvoa: teemme työtä huomisen hyväksi luomalla uutta osaamista paikallisesti.

SOSIONOMIEN VAHVUUDET VARHAISKASVATUKSESSA

Sosionomeilla on ammattikorkeakouluille tehdyn selvityksen mukaan laaja-alaista ja moniulotteista sosiaalialan osaamista sekä erityisosaamista elämänkaaren eri vaiheista, erilaisista asiakasryhmistä sekä työmenetelmistä. Koulutuksen innovatiiviset pedagogiset ratkaisut sekä yhteistyö työelämän kanssa tuottavat vahvaa työelämäosaamista sekä valmiuksia työn kehittämiseen. Varhaiskasvatuksessa sosionomeilla on osaamista erityisesti lasten kasvun ja kehityksen tuntemisessa sekä perheiden tukemisessa. (Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren 2017, 5.) Samoilla linjoilla sosionomin varhaiskasvatusosaamisesta on Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia (4.7.2017), jonka mukaan tutkinto tuottaa sosiaalista, kasvatuksellista ja sosiaalipedagogista osaamista sekä varhaiskasvatukseen opinnoissaan suuntautuvilla erityisosaamista varhaiskasvatuksesta ja pedagogiikasta. Lisäksi sosionomi (AMK) –koulutus huomioi varhaiskasvatustyön monikulttuurisuuden, koulutus tarjoaa vahvan osaamisperustan perheiden tukemiseen ja ennaltaehkäisevään lastensuojeluun (Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren 2017, 14), perheiden palveluohjaukseen ja kasvatusyhteistyöhön perheiden kanssa sekä moniammatilliseen yhteistyöhön (HE 40/2018 vp, 101).

Sosionomien vahvuutena varhaiskasvatuksessa on lisäksi koulutuksen laajuudesta johtuva palvelujärjestelmän tunteminen, monipuoliset ohjaustaidot, ymmärrys elämäntapahtumien vaikutuksesta toimintakykyyn sekä tuen tarpeiden havaitseminen. Jatkossa varhaiskasvatuksen sosionomina tällaista osaamista olisi hyvä hyödyntää. Näin varhaiskasvatus voi olla aiempaa vahvemmin ennaltaehkäisevää perheiden palvelua ja vastata selkeästi Lastensuojelulain (13.4.2007/417) edellyttämään varhaiskasvatukselle kuuluvaan ehkäisevän lastensuojelun veloitteeseen: Lastensuojelulaki määrittelee ehkäisevän lastensuojelutyön muun muassa varhaiskasvatuksen tehtäväksi ja sen toteutustavaksi esimerkiksi vanhemmuuden tukemisen.

Varhaiskasvatustalaki määrittelee kelpoisuuden mutta ei tehtävänkuvia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ottanut kantaa siihen, että jokainen ammattilainen osallistuu edelleen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen. Lisäksi ministeriön mukaan varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa on tarkoituksenmukaista näkyä muun muassa koulutuksen tuottama moniammatillisen yhteistyön osaaminen. Keskeisinä sosionomin työssä pidetään myös perheiden palveluohjausta ja perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö s.a.) Tehtävänkuvia määriteltäessä olisikin perusteltua huomioida varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen painottuminen varhaiskasvatusosaamisen lisäksi moniammatilliseen yhteistyöhön sekä perheiden tukemiseen.

VARHAISKASVATUS SOSIONOMIKOULUTUKSESSA XAMKISSA

Eri ammattikorkeakouluilla on omat opetussuunnitelmansa ja siten myös varhaiskasvatuksen opetuksen tavoitteet ja sisällöt voivat vaihdella jonkin verran. Käytännössä kuitenkin ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutusten varhaiskasvatus-opetuksen sisällöissä on paljon yhteneväisyyttä ja Xamkin varhaiskasvatuksen opinnot pysyttelevät tässä linjassa hyvin. Xamkin sosionomikoulutuksessa varhaiskasvatuksen opetuksen sisältöinä ovat muun muassa lapsilähtöinen työorientaatio, varhaiskasvatuksen laki- ja palvelujärjestelmätuntemus, lapsiryhmän ohjaus, leikin merkitys sekä leikin havainnointi, lapsen hyvinvoinnin, kasvun, kehityksen, oppimisen havainnointi ja tukeminen. Lisäksi kursseilla käsitellään lapsen ja perheen tuen tarpeen arviointia, kasvatusyhteistyötä, varhaista puuttumista, perheiden ennaltaehkäisevää tukea, vaihtoehtoisia kasvatussuuntauksia ja pedagogiikkoja, erityisen tuen sekä ennaltaehkäisevän työn menetelmiä, oman kasvatuskäsityksen rakentamista, lasten ja perheiden osallisuutta ja varhaiskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia. (Sosionomi (AMK)-koulutuksen opetussuunnitelma s.a.) Lisäksi Xamkilla on tarjolla opiskelijoille vapaasti valittavia varhaiskasvatuksen opintoja, joiden aiheina ovat muun muassa lapsen kielen ja vuorovaikutuksen kehittyminen, varhaiskasvatuksen asiakirjat, sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa, mediakasvatus sekä luonto- ja ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa.

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen opetuksessa käsitellään myös leikin merkitystä sekä opetellaan leikin havainnointia (kuva: Pixabay com. CCO public domain)

VARHAISKASVATUKSEN TULEVAISUUSKUVAT

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta esittää varhaiskasvatuksen tulevaisuuskuvin mm. huolen eriarvoisuuden kasvamisesta ja taustan vaikutuksesta lapsen mahdollisuuksiin myöhemmin elämässä, väestönkehityksen, maahanmuuttajien määrän ja sijoittumisen sekä entistä monimuotoisemman perhekäsityksen heijastumisen varhaiskasvatukseen. Lisäksi vanhempien nähdään tulevaisuudessa osallistuvan aktiivisesti varhaiskasvatoiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Jokinen & Nieminen 2019, 20–21, 28.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskaatsauksessa (2018, 23) korostetaan eri syistä tukea tarvitsevien ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten opintopolkujen etenemisen tukemista ja hyvinvoinnin lisäämistä mm. tukemalla haasteellisten alueiden varhaiskasvatussyksiköitä ja tuomalla tarvittavat tukipalvelut lähelle lapsia. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta nostaa yhtenä varhaiskasvatuksen tulevaisuuden kehittymissuuntana esille päiväkotien integroitumisen palvelukeskittymiin, joissa ne toimivat yhdessä neuvolan ja nuorisotoimen kanssa (Jokinen & Nieminen 2019, 28). Korkeakoulujen arviointineuvosto totesi varhaiskasvatuksen koulutusten arvioinnin yhteydessä, että sosionomikoulutus tuottaa laaja-alaisuutensa johdosta hyvän ymmärryksen yhteiskunnan muutoksista ja niihin vastaamisesta. Lisäksi sosionomikoulutuksessa korostuva verkostomainen työote korostuu

tulevaisuuden moniammatillisessa yhteistyössä. (Karila ym. 2013, 107–108.) Näin ollen edellä kuvattuihin varhaiskasvatuksen tulevaisuuden haasteisiin sosionomikoulutuksella on sen tuottaman vahvan työelämäosaamisen sekä perheiden tukemiseen ja työn kehittämiseen liittyvien valmiuksien myötä edellytyksiä vastata (ks. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren, 2017, 5).

VARHAISKASVATUKSEEN SUUNTAUTUVAN SOSIONOMIKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN XAMKISSA

Opetusministeriön asettama asiantuntijatyöryhmä esitti raportissaan varhaiskasvatuksen koulutuksen kehittämisfoorumien perustamista. Kehittämisfoorumien tavoitteiksi esitettiin varhaiskasvatuksen perus- ja täydennyskoulutuksen kehittäminen, varhaiskasvatuksen (päiväkotien) ammattilaisten osaamisprofiilien täsmentäminen, peruskoulutuksen opetussuunnitelmien kokonaisuuden koordinoiminen, koulutusten muutosprosessin seuraaminen ja arvioiminen sekä kehittämisohjeiden laatiminen. (Karila ym. 2017, 98.)

Kehittämisfoorumien työ on käynnissä ja sille asetetut tehtävät linjaavat myös Xamkin kehittämistyön sisältöjä, koulutuksen kehittämistä tulevien osaamisprofiilien suuntaisesti sekä opetussuunnitelmatyötä kehittämisfoorumien ja sosiaalialan AMK-verkoston työhuomioiden. Varhaiskasvatuksen koulutusta kehitetään edelleen tulevaisuuden tarpeisiin vastaamiseksi ja Xamkin arvojen mukaisesti: tarjoamme tulevaisuuteen suuntautunutta koulutusta, mahdollistamme tulevaisuuden uusien ammattien kehittymisen ja varmistamme osaamisen jatkuvan uudistumisen.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932> [viitattu 18.10.2020].

HE 40/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180040.pdf> [viitattu 7.12.2020]

Jokinen, L. & Nieminen, A. Varhaiskasvatuksen tulevaisuuskuvat 2040. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan tulevaisuustyön raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja 2019:30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-658-4> [viitattu 18.10.2020].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Strategia 2020-2030. Saatavissa: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/01/Strategiaesite_2030.pdf [viitattu 16.10.2020].

Karila, K., Harju-Luukkainen, H., Juntunen, A., Kainulainen, S., Kaulio-Kuikka, K., Mattila, V., Rantala, K., Ropponen, M., Rouhiainen-Valo, T., Sirén-Aura, M., Goman, J., Mustonen, K. & Smeds-Nylund, A.-S. 2013. Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa – Arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 7:2013. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KKA_0713.pdf [viitattu 16.10.2020].

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-487-0> [viitattu 16.10.2020].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> [viitattu 16.10.2020].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. s.a. Usein kysyttyä varhaiskasvatuksesta. Saatavissa: <https://minedu.fi/varhaiskasvatus-ukk> [viitattu 18.10.2020].

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus. 2018. Maailman osaavimmaksi kansaksi. Valtioneuvoston julkaisusarja 21. Www-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160903/21_TUKA_OKM_WEB.pdf?sequence=8&isAllowed=y [viitattu 18.10.2020].

Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arena_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428 [viitattu 16.10.2020].

Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelma. s.a. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://opinto-opas.xamk.fi/index.php/fi/28/fi/127615/SO-MI19SP/year/2019> [viitattu 16.10.2020].

Talentia ry. 4.7.2017. Sosionomitaustaiset lastentarhanopettajat ovat päteviä opettamaan varhaiskasvatuksessa. Kannanotto varhaiskasvatuksen tiekarttaan. Saatavilla: <https://www.talentia.fi/uutiset/sosionomitaustaiset-lastentarhanopettajat-ovat-patevia-opettamaan-varhaiskasvatuksessa/> [viitattu 7.12.2020]

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540> [viitattu 16.10.2020].

TERVEYSALAN OPETTAJAN AMMATILLINEN OSAAMINEN OSANA VASTUULLISUUTTA

Leena Kosunen

JOHDANTO

Terveysalan koulutus kehittyy jatkuvasti taloudellisten paineiden, terveysalan ja koulutuksen tiedon lisääntymisen sekä teknologian kehittymisen myötä. Opettajalta vaaditaan monipuolista osaamista ja osaamisen jatkuvaa päivittämistä. Tämän artikkelin tarkoituksena on tarkastella terveysalan opettajuutta Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (Xamk) ja opettajan ammatillista osaamista osana vastuullisuutta.

OSAAVA OPETTAJA

Opettajan vastuullisuuden taustalla on tietotaito sekä työn arvot ja normit. Ammatillinen osaaminen ja eettiset periaatteet tukevat toisiaan, ja molempia tarvitaan terveysalan opettajuudessa ja sen kehittämisessä. Osaava opettaja hallitsee työssään tarvittavat taidot ja hän on itsevarma sekä työkyvystään että valmiuksistaan tehdä työtään (Baker 2010). Terveysalan opettajat tuntevat velvollisuutta ja määrätietoisuutta opettaa opiskelijoita hyvin ja vastuullisesti (Cooley & de Gagne 2015).

Terveysalan opettajan osaaminen koostuu alan tieteellisestä ja substanssiosaamisesta, pedagogisesta osaamisesta, eettisestä ja kulttuurisesta osaamisesta, vuorovaikutus-, yhteistyö- ja verkosto-osaamisesta sekä hallinto- ja työhyvinvointiosaamisesta. (TerOpe-kärkihanke 2019). Terveysalan opettajan osaamisen taustalla merkittävänä tekijänä on riittävä koulutus (TerOpe-kärkihanke 2019; Cooley & de Gagne 2015). Lisäksi osaamiseen vaikuttavat kollegiaalinen ohjaus ja tuki sekä opiskelijoilta saatu palaute. Tärkeitä ovat myös halua kehittyä opettajana ja mahdollisuudet kehittymiseen. (Cooley & de Gagne 2015.)

Terveysalan opettajan työ on monipuolista ja opettaminen koostuu mm. lähi-opetuksesta, verkko-opetuksesta, harjoituksista ja simulaatioista. Opetussisällöt ovat kattavat ulottuen hoitotieteen tutkimusmenetelmistä injektion antamiseen ja etiikasta kriittiseen hengitysvajaukseen. Opetettavat osa-alueet muotoutuvat jokaisen opettajan vahvuuksien, osaamisen ja työkokemuksen mukaan. On toki myös sellaisia aiheita, joiden opetusta varten opettaja syventää omaa osaamistaan valmistautuessaan opintojakson opettamiseen.

PARHAITA OSAAJIA TYÖELÄMÄÄN

Xamkin koulutus on tulevaisuussuuntautunutta. Sen tavoitteena on, että työelämä saa parhaita osajia. Terveysalan opettajien tehtävänä on varmistaa, että tulevien hoitotyön ammattilaisten osaaminen on korkeatasoista ja että he kykenevät työskentelemään erilaisissa työympäristöissä (TerOpe-kärkihanke 2019). Tämä tarkoittaa sitä, että terveysalan opettajien osaamisen on oltava korkeatasoista ja jatkuviin työ- ja ammattikorkeakoulumaailman muutoksiin on pystyttävä vastaamaan.

Terveysalalla opettajan substanssiosaaminen on tärkeää, sillä opettajan tulee olla opettamansa aiheen asiantuntija. Opettajilla on erilaisia vastuualueita oman kliinisen hoitotyön osaamisen ja työkokemustaustan perusteella. Tällöin pystytään turvaamaan opettajan paras mahdollinen asiantuntijuus eri aihealueissa. Substanssiosaamisen kehittäminen on mahdollista koulutuksilla ja työelämäjaksoilla, joita Xamkissa tarjotaan ja tuetaan.

Yhteisopettajuudella voidaan varmistaa ja vahvistaa opettajien ja sitä kautta myös opiskelijoiden sisällöllistä osaamista ja opetuksen työelämäyhteyttä. Yhteisopettajuus tukee kollegiaalisuutta ja samanaikaisesti kollegoilla on mahdollisuus oppia toisiltaan niin sisällöllisestikin kuin pedagogisestikin. Opetus ei ole niin haavoittuvaa, kun opettajat toimivat yhteistyössä opiskelijoiden oppimisen edistämiseksi; opetus ei välttämättä keskeydy, jos toinen opettaja on poissa.

Terveysalalla ja terveysalan koulutuksessa sekä opettajan osaamisessa yksi tärkeimmistä tekijöistä on näyttöön perustuva toiminta, koska terveysalan koulutuksessa tuotetaan asiantuntijoita terveyden edistämiseen ja hoitotyöhön. Terveysala kehittyy jatkuvasti ja kaiken toiminnan tulee perustua tutkittuun tietoon. Opiskelijoilla tulee olla ammattiin valmistuttuaan valmiudet hyödyntää näyttöön perustuvaa tietoa hoitotyön päätöksenteossa. Tämä edellyttää sitä, että terveysalan opettaja on sisäistänyt näyttöön perustuvan toiminnan merkityksen ja periaatteet.

Terveysalan opettajan pedagoginen osaaminen ilmenee esimerkiksi sellaisten monipuolisten opetusmenetelmien, jotka tukevat ja edistävät opiskelijan oppimista, hyödyntämisessä. Terveysalan koulutuksessa paljon hyödynnetty simulaatio-oppiminen vaatii opettajalta erityisosaamista. Jatkuvasti lisääntyvä verkko-oppiminen ja -opettaminen vaativat taustalleen erilaisen pedagogisen lähestymistavan kuin vaikkapa case-oppiminen. Xamkissa pyritään tukemaan opiskelijan oppimista mahdollisimman monipuolisesti ja opetusmenetelminä käytetään mm. verkko-opetusta, case-harjoituksia, kädentaitojen harjoittelua, simulaatioita, luentoja, erilaisia oppimistehtäviä ja tenttejä sekä osaamisen arviointia. Monipuolisilla oppimis- ja opetusmenetelmillä edistetään ja varmistetaan tulevan hoitotyön asiantuntijan osaaminen.

Opettajan eettisellä osaamisella tarkoitetaan eettistä ajattelua, asenteita ja toimintaa suhteessa oppimiseen, opettamiseen, opiskelijoihin ja työyhteisöön (TerOpe-kärkihanke 2019). Terveysalan opettajan eettinen osaaminen on oikeudenmukaisuutta, rehellisyyttä, ammatillisuutta ja tasapuolisuutta (Salminen ym. 2016). Opettajan eettiseen osaamiseen liittyy vahvasti myös tavoite vahvistaa hoitotyön opiskelijan ammattieettistä ajattelua. Hoitotyön koulutuksessa ohjataan opiskelijaa toimimaan eettisten periaatteiden mukaisesti erilaisissa terveyden edistämisen ja sairaanhoidon toimintaympäristöissä ja potilastilanteissa. Opiskelijan eettistä ajattelua ja päätöksentekoa voidaan tukea esimerkiksi potilastapausesimerkein, mikä haastaa opiskelijoita pohtimaan omaa tai kollegan eettistä päätöksentekoa ja käyttäytymistä haastavissa potilastilanteissa. Oppiminen tapahtuu turvallisessa oppimisympäristössä esimerkiksi verkkoalustalla pohtimalla potilastapausten eettisten periaatteiden toteutumista.

HALU KEHITTÄÄ OPETTAJANA

Opettajien ammattietiikkaan kuuluu pitää yllä ja syventää ammattitaitoaan itseään kehittämällä (OAJ 2017). Vastuullisuus ammatillisessa osaamisessa on sitä, että tunnistaa omat heikkoutensa ja vahvuutensa opettajana sekä pyrkii vahvistamaan osaamistaan. Teknologian jatkuva kehittyminen tuo mukanaan uusia mahdollisuuksia oppimiseen ja opettamiseen. Nopea opetusmenetelmien ja opetusteknologian kehittyminen saattavat olla opettajille haastavaa.

Esimerkiksi verkko-opettaminen vaatii opettajilta erityisosaamista. Tutkimusten mukaan terveysalan opettajat haluaisivat nykyistä enemmän tukea verkko-opettamisen taitojen kehittämiseen (Allan ym. 2013; Button ym. 2014.) Xamk tarjoaa verkko-opetusta sekä tutkinto-opiskelijoille että avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Verkko-opintojaksot voivat sisältää videoluentoja, itsenäisesti opiskeltavia materiaaleja, internetlinkkejä opintojakson ulkopuolisiin materiaaleihin, oppimistehtäviä ja -tenttejä sekä keskustelualueita. Xamkin terveysalan opettajilla on mahdollisuus kehittää itseään verkko-opettajina erilaisin valmennusten ja webinaarien avulla. Lisäksi saatavilla on apua erilaisia verkko-ohjelmia varten ja tukea erilaisiin digipedagogisiin ongelmiin ja ratkaisuihin. Opettajan tulee osata hyödyntää käytössä olevaa teknologiaa opiskelijoiden oppimista tukevalla ja edistävällä tavalla (Merillat & Scheibmeir 2016; Ryhtä ym. 2020).

Opettajien osaamisen kartoittaminen on tärkeää, jotta työelämälle voidaan tarjota tulevaisuudessa parhaita mahdollisia osaajia. Xamkissa on käytössä Skillhive-sovellus, joka on tarkoitettu asiantuntijoiden osaamisen kuvaamiseen, kehittämiseen ja jakamiseen. Sen avulla osaamista voidaan kohdentaa ja löytää tarvittaessa asiantuntijoita eri tilanteisiin. Tämä luo myös mahdollisuuden opettajille ilmaista oman osaamisensa ja hyödyntää omaa osaamista ja kykyjä aiempaa laajemmin Xamkissa.

Terveysalan opettajien ammatilliseen osaamiseen kuuluu myös halu kehittyä ja mahdollisuudet itsensä kehittämiseen (Cooley & de Gagne 2015). Terveysalan opettajan ammatillinen osaamisen ylläpitämistä ja kehittämistä on tärkeä tukea. Tarjottavan koulutuksen tulee perustua sekä opettajan omiin tarpeisiin ja lähtökohtiin että korkeakoulun tavoitteisiin. Osaamisen jatkuva kehittyminen on kaikkein olennaisinta.

Xamkin strategian mukaan osaavalla henkilöstöllä on kyky jatkuvaan uudistumiseen. Terveysalan opettajien ammatillisen osaamisen kehittämisellä ja kehittymisellä voidaan tukea ammattikorkeakoulun tavoitetta tulevaisuuteen suuntautuvasta koulutuksesta. Koulutuksen tavoitteena on tuottaa ja valmentaa monipuolisesti asiantuntijoita kehittyvän terveystalouden tarpeisiin.

Xamk tuottaa osaamista ja osaajia työelämää varten. Terveystalouden koulutuksen on ennakoitava ja reagoitava työelämän muutoksiin. Tämä edellyttää, että opettajat ovat kehitys- ja kehittämismyönteisiä. Terveystalouden opettajilla on oltava tulevaisuuteen suuntautunutta jatkuvaa osaamisen kehittämistä (TerOpe-kärkihanke 2019). Xamkissa kannustetaan henkilöstöä osallistumaan oman työn ja työyhteisön kehittämiseen.

LÄHTEET

Allan H, O'Driscoll M, Simpson V & Shawe J. 2013. Teachers' views of using e-learning for non-traditional students in higher education across three disciplines [nursing, chemistry and management] at a time of massification and increased diversity in higher education. *Nurse Education Today* 33, 1068–1073.

Baker S. 2010. Nurse educator orientation: Professional development that promotes retention. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 41(9), 413–417.

Button D, Harrington A & Belan I. 2014. E-learning and information communication technology (ICT) in nursing education: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 34, 1311–1323.

Cooley S & de Gagne J. 2015. Transformative experience: Developing competence in novice nursing faculty. *Journal of Nursing Education* 55(2), 96–100.

Merillat L & Scheibmeir M. 2016. Developing a quality improvement process to optimize faculty succes. *Online Learning* 20(3), 159–172.

OAJ 2017. Comeniuksen vala. Opetusalan eettinen neuvottelukunta.

Ryhtä I, Elonen I, Saaranen T, Sormunen M, Mikkonen K, Kääriäinen M, Koskinen C, Koskinen M, Koivula M, Koskimäki M, Lähteenmäki M-L, Wallin O, Sjogren T & Salminen L. 2020. Social and health care educators' perceptions of competence in digital pedagogy: A qualitative descriptive study. *Nurse Education Today*, 92, 104521–104521.

Salminen L, Stolt M, Metsämäki R, Rinne J, Kasen A & Leino-Kilpi H. 2016. Ethical principles in the work of nurse educator – A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 36, 18–22.

SAIRAANHOITAJA – VASTUULLINEN AMMATTI

Sari Virkki

JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysalalla työskentelee 16 % kaikista Suomen työllisistä. Työikäisten määrä vähenee, mutta palvelutarve sosiaali- ja terveydenhuollossa kasvaa väestön ikääntyessä. Uutta työvoimaa tarvitaan, jotta väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin pystytään vastaamaan. On arvioitu, että vuoteen 2030 mennessä sosiaali- ja terveysalalla avautuu 283 000 työpaikkaa. (Koponen 2015.) Sen lisäksi, että työikäisten määrä vähenee, syitä ovat alan vetovoiman heikentyminen ja alan vaihtaminen. Jopa 48 % suomalaisista sairaanhoitajista oli Leineweber ym. (2016) tutkimuksen mukaan aikeissa vaihtaa työpaikkaa ja 18 % harkitsi kokonaan hoitotyön jättämistä. Nuorista alle 30-vuotiaista sairaanhoitajista 26 % oli Flinkman ym. (2008) kyselytutkimuksen mukaan harkinnut usein hoitotyön lopettamista. Syitä aikomukseen lähteä alalta ovat työuupumus, huono johtaminen sekä työaikojen haasteellisuus suhteessa elämäntilanteeseen (Heinen ym. 2013). Alalta poistumiseen vaikuttaa myös työkyvyttömyyseläköityminen (Tevameri 2020).

Tässä artikkelissa pohditaan sitä, mitkä tekijät vaikuttavat sosiaali- ja terveysalan vetovoimaan ja miten alan vetovoimaan voidaan kasvattaa koulutuksen avulla.

VETOVOIMAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Terveydenhuollon vetovoimaan vaikuttavat monet asiat. Positiivisia ja työtyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä ovat laajentuneet työnkuvat, urakehitysmahdollisuudet, osaamisen hyödynnettävyys laajasti sekä työhyvinvointi. Työhyvinvoinnin kannalta tärkeimpänä pidetään mahdollisuutta toteuttaa korkeatasoista, laadukasta hoitoa ja toimivia työkäytäntöjä. Nämä vahvistavat ammattiin sitoutumista, innovatiivisuutta ja tuottavuutta. Negatiivisesti vetovoimaisuuteen vaikuttavat ongelmat toiminnan suunnitelmallisuudessa, niukat henkilöstövoimavarat suhteessa työn vaativuuteen, haasteet päätöksenteon läpinäkyvyydessä, ongelmatilanteisiin puuttumisessa ja työnohjauksen saatavuudessa sekä palkkauksen heikko kannustavuus suhteessa työtehtävien vaativuuteen. Nämä lisäävät sairaanhoitajien halua vaihtaa alaa. Terveydenhuollon henkilöstön osaamiselle ja saatavuudelle lisähaasteita tuovat uudistuvat palvelurakenteet, asiakkaiden palvelutarpeiden muuttuminen, teknologian kehitys, heikentävä kuntatalous sekä julkisen talouden kestävyysvaje. Negatiivisia tekijöitä vähentämällä ja työtyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä vahvistamalla voidaan alan vetovoimaisuutta parantaa ja sitoutumista lisätä. (Hahtela 2019.)

Vetovoimaisuuden parantaminen vaatii panostusta muutoksen johtamiseen ja henkilöstön sitouttamiseen. Tehtäväkuvia ja työnjakoa sekä hoito- ja palveluprosesseja tulee tarkastella ja kehittää päällekkäisten töiden vähentämiseksi ja poistamiseksi. Henkilöstöresursseja säästetään sillä, että potilaiden hoitoa koordinoidaan ja tarpeita huomioidaan entistä paremmin. Toimiva yhteistyö työntekijöiden ja eri ammattiryhmien välillä on keskeinen osa tarkoituksenmukaista työnjakoa. Hoidon laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi ei mekaaninen resurssien lisääminen aina riitä, vaan työtapoja on myös muutettava. Työnjaon kehittämisellä on pystytty kehittämään hoitohenkilöstön työn sisältöä, mielekkyyttä ja osaamista sekä saatu vähennettyä työntekijöiden vaihtuvuutta. Tämä on parantanut koko työyhteisön hyvinvointia. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2016; Hahtela 2019; Sairaanhoidtajaliiton APN-asiantuntijatyöryhmä 2015.)

Xamk tukee sairaanhoitajien osaamista sekä mahdollisuutta edetä urallaan tarjoamalla ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja, avoimen ammattikorkeakoulun opetusta ja täydennyskoulutusta. Koulutusten lisäksi tehostamalla alueellista tutkimusyhteistyötä voidaan löytää keinoja vetovoiman parantamiseksi.

HYVÄ JOHTAMINEN KESKEISTÄ TYÖHYVINVOINNIN JA SITOUTUMISEN KANNALTA

Terveystietoperustaisessa työssä korostuu vastuu. Potilasturvallinen ja laadukas hoito perustuu osaamiseen, ajankohtaiseen tietoon ja sujuvaan viestintään. Tiedonhallinnan ja ryhmätilanteen vuorovaikutuksen johtamisessa keskeinen rooli on johdolla. Myönteistä organisaatiojäsenyyttä sekä potilasturvallisuusilmapiiriä voi edistää tasapuolisella osallistamisella. Työn kokeminen merkityksellisenä tukee tehtävän suorittamista sekä työyhteisön ja työntekijän hyvinvointia ja tätä kautta vahvistaa työhön sitoutumista. (Pennanen 2018.) Arvostava johtaminen on yhteydessä työhön sitoutumiseen. Johtajan läsnäoloa työpaikalla ja aktiivista vuorovaikutusta työntekijöiden kanssa pidetään tärkeänä, koska tällöin johtaja tietää työntekijöiden työolosuhteet sekä työkuormituksen ja pystyy vaikuttamaan niihin. (Harmoinen 2014.)

Työolosuhteisiin tyytymättömämpiä ovat säännöllistä vuoro- ja yötyötä tekevät kuin päivätyötä tekevät henkilöt (Hahtela 2019). Joustavalla, terveystieteellisesti huomioivan ottavalla ja autonomisella työvuorosuunnittelulla voidaan tukea eri-ikäisten työntekijöiden mahdollisuutta ja halua elää yksityiselämänsä painotteisesti eikä työpainotteisesti. Työssä jaksamista edistävät myös ilmapiirin rentous ja mahdollisuus itsenäiseen työn tekemiseen. (Harmoinen 2014.) Huono johtaminen, työuupumus sekä työaikaasteet sitoutettuna elämäntilanteeseen vaikuttavat sairaanhoitajien aikomukseen vaihtaa alaa (Heinen ym. 2013). Tilanteeseen voidaan vaikuttaa vähentämällä työn vaatimuksia sekä määrää ja lisäämällä työresursseja (Hahtela 2019).

Työhyvinvoinnin kehittämässä ja ylläpitämisessä vastuullinen rooli on esimiehillä. Heiltä odotetaan korkealaatuista johtamista, mahdollisuuksia urakehitykseen sekä sosiaalista tukea työpaikan stressitekijöistä selviytymiseen. Johtamisen laadussa on kuitenkin havaittu olevan merkittäviä eroja. Esimiestehtäviin valittavilta tulisi arvioida huolellisesti johtamistaidot sekä kokemus ihmisten johtamisesta. (Van der Heijden ym. 2019.) Xamk tarjoaa monipuolista ja sisällöllisesti laajaa johtamiskoulutusta. Koulutus tarjoaa konkreettisia työkaluja esimiestyöhön, tukea omaan työhyvinvointiin ja vertaistukiverkoston. Ajallisesti koulutuksen tulee olla riittävän pitkä, jolloin opiskeltavia asioita on aikaa sisäistää ja viedä osaksi omaa johtamistyötä.

POSITIIVINEN KOKEMUS TYÖSTÄ JO KOULUTUKSESTA ALKAEN

Sairaanhoitajaopinnoissa on noin kolmasosa klinistä työelämäharjoittelua hoitotyön erilaisissa oppimisympäristöissä. Positiivisen työkokemuksen saamiseksi on tärkeää, että harjoitteluissa työympäristö on opiskelijaystävällinen. Sairaanhoitajakoulutuksen viimeinen harjoittelu voi edistää siirtymää opiskelijasta sairaanhoitajaksi. Myönteistä harjoittelukokemusta tukevat hyvä valmistautuminen sairaanhoitajan työn vaatimuksiin, toiminta työyhteisön jäsenenä, suunnitelmallinen harjoittelu, opettajan osallistuminen sekä laadukas ohjaus. Hyvä harjoittelukokemus edistää myös vastavalmistuneiden sairaanhoitajien halukkuutta pysyä työpaikoillaan sekä sairaanhoitajan ammatissa ensimmäisten työvuosien aikana. (Kaihlanen 2020; Rudman ym. 2014.) Riittävä henkilöstömitoitus, tasapainoinen työkuormitus, vähäinen työstressi sekä mahdollisuus kehittyä ja edetä uralla vahvistavat nuorten sairaanhoitajien sitoutumista ammattiin (Flinkman 2014).

Kuva 1. Sairaanhoitajakoulutuksessa on runsaasti harjoittelua erilaisissa toimintayksiköissä (Kuva: Xamk)

PÄÄTELMIÄ

Sosiaali- ja terveysalan vetovoimaan voidaan vaikuttaa koulutuksella. Mielekkäällä opintojen suunnittelulla ja monipuolisilla toteutustavoilla varmistetaan, että mahdollisimman moni sairaanhoitajaopiskelija suorittaa opintonsa loppuun. Yhteistyötä työelämän kanssa tiivistetään ja luodaan polkuja ja malleja harjoitteluun sekä koulutusyhteistyöhön. Tavoitteena on työntekijöiden jaksamisen ja ammatillisen kehittymisen tukeminen ja tätä kautta voidaan parantaa opiskelijoiden oppimisilmapiiriä ja ohjausta harjoitteluissa. Avoimessa, täydennyskoulutuksessa sekä ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa Xamkilla on jo monipuolinen tarjonta. Jatkossa on syytä panostaa aiempaa enemmän räätälöityjä koulutuksia työelämän tarpeisiin ja panostaa esimiesten kouluttamiseen.

Sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatti-identiteetin vahvistumista tukee parhaimmillaan oppilaitoksen ja työelämän hyvä yhteistyö, jossa oppilaitos tarjoaa tietoa, taitoja ja valmiuksia työelämään ja työelämä tarjoaa riittävästi monipuolisia harjoittelupaikkoja, laadukasta ohjausta ja oppimisyönteisen ilmapiirin. Erilaisia ohjauksen malleja on jo työelämässä tarjolla, esimerkiksi vastuuta ottamalla opit -harjoitteluohjausmalli eli VOO-malli. Kehittämistä ohjauksessa ja ohjausmalleissa tarvitaan edelleen, koska harjoittelupaikkojen määrä on viime vuosina vähentynyt ja vastaavasti opiskelijoiden määrä on lisääntynyt. Työelämäohjaajien osaamista ja sitoutumista voidaan vahvistaa opiskelijaohjaajakoulutuksella. Opettajan roolia onnistuneen harjoittelukokemuksen saamiseksi tulee myös tarkastella. Suunnitelmallisella ja vahvalla yhteistyöllä pystytään varmistamaan, että sairaanhoitajan urapolku opintojen alusta läpi työuran on mielekäs ja kannustaa sairaanhoitajia pysymään alalla ja tuottamaan parasta mahdollista hoitoa potilaille.

LÄHTEET

Flinkman, M. 2014. Young registered nurses' intent to leave the profession in Finland – a mixedmethod study. Turun yliopisto. Painosalama Oy – Turku, Finland 2014. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/95711/AnnalesD1107Flinkman.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 16.5.2020].

Flinkman, M., Laine, M., Leino-Kilpi, H., Hasselhorn, H.-M. & Salanterä, S. 2008. Explaining young registered Finnish nurses' intention to leave the profession: a questionnaire survey. *Int. J. Nurs. Stud.*, 45 (5) (2008): 727–739.

Hahtela, N. Sairaanhoidajaliiton julkaisu 29.1.2019. Sairaanhoidajaliiton selvitys sosiaali- ja terveysalan vetovoimaisuudesta ja työhyvinvoinnista. Sairaanhoidajien työolobarometri. 2018. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/tyoolobarometri_2018_web-1.pdf [viitattu 27.10.2020].

Harmoinen, M. 2014. Arvostava johtaminen terveydenhuollossa. Tampereen yliopisto. Terveystieteen yksikkö. Väitöskirja. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96359/978-951-44-9668-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 27.10.2020].

Heinen, M.M., van Achterberg, T., Schwendimann, R., Zander, B., Matthews, A., Kozka, M., Ensio, A., Sjetne, I. S., Moreno Casbas, T., Ball, J. & Schoonhoven, L. 2013. Nurses' intention to leave their profession: A cross sectional observational study in 10 European countries. *Int. J. Nurs. Stud.*, Vol. 50(2): 174–184.

Kaihlanen, A-M. 2020. From a nursing student to a registered nurse - Final clinical practicum facilitating the transition. Turun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotiede. Väitöskirja. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148946/AnnalesD1466Kaihlanen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 27.10.2020].

Koponen, E-L. 2015. Sosiaali- ja terveysalan työvoiman riittävyys nyt ja tulevaisuudessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja13/2015. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75078/TEMraportti_13_2015_web_27022015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (sivu 17) [viitattu 16.5.2020].

Leineweber, C., Chungkham, H. S., Lindqvist, R., Westerlund, H., Runesdotter, S. & Smeds Alenius, L. 2016. Nurses' practice environment and satisfaction with schedule flexibility is related intention to leave due to dissatisfaction: A multi-country, multilevel study. *Int. J. Nurs. Stud.*, 58: 47–58.

Pennanen, Eveliina. 2018. Hallinnollinen vuorovaikutus sairaalatyöyhteisössä ss.57-59, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä studies in humanities 340. Väitöskirja.

Rudman, A., Gustavsson, P. & Hultell, D. 2014. A prospective study of nurses' intentions to leave the profession during their first five years of practice in Sweden. *Int. J. Nurs. Stud.*, Vol. 51: 612–624.

Sairaanhoitajaliiton APN-asiantuntijatyöryhmä. 2015. Sairaanhoitajien uudet työnkuvat – laatua tulevaisuuden sote-palveluihin. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/Laajavastuinen-sairaanhoitaja-muuttaa-sote-palveluita.pdf> [viitattu 27.10.2020].

Tevameri, T. 2020. Missä mennään sote-toimiala? Sosiaali- ja terveysalan toimialaraportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161994/TEM_2020_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 16.5.2020].

Van der Heijden, B., Mahoney, C. B. & Xu, Y. (2019). Impact of Job Demands and Resources on Nurses' Burnout and Occupational Turnover Intention towards an Age-Moderated Mediation Model for the Nursing Profession. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2019, 16, 2011; doi:10.3390/ijerph16112011. Saatavissa: <https://biblio.ugent.be/publication/8638602/file/8638603.pdf> [viitattu 29.10.2020].

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 1/2016. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Työnjaon kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15092713/tyonjaon-kehittaminen-sosiaali-ja-terveydenhuollossa.pdf> [viitattu 27.10.2020].

XAMKIN VASTUULLISUUS- LUPAUKSEN LUNASTAMI- NEN SAIRAANHOITAJA- KOULUTUKSESSA

Katri Rissanen

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU ON VASTUULLINEN TOIMIJA

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk) on vastuullisuuslupauksissaan sitoutunut ottamaan vastuullisuuden osaksi arkea, pitämään huolta niin opiskelijoistaan kuin työntekijöistään ja tekemään työtä huomisen hyväksi. Esimerkiksi toiminnan laadusta huolehditaan toimivan laatujärjestelmän ja osallistavan laatu kulttuurin avulla. Työntekijöiden ammatillista kehittymistä tuetaan mahdollistamalla erilaiset koulutukset, joilla varmistetaan opetuksen laatua, mutta lisätään myös henkilökunnan työssä viihtymistä ja jaksamista.

Opiskelijoiden näkökulmasta Xamkin lupaus: pidämme huolta, kulminoituu opintojen etenemiseen ja arjen sujumiseen. Yksilölliset ja joustavat oppimisympäristöt ovat tämän lupauksen ytimessä, jolloin muun muassa aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT) sekä opintojen suorittaminen verkon välityksellä korostuvat. Terveysalan opiskelijoista monilla on perhe, pieniä lapsia ja palkkatyö. Perheen ja työn lisäksi arkeen tulee sovittaa opinnot, jotka vaativat myös merkittävää ajallista panostamista. AHOT-menettelyn avulla on mahdollista edetä opinnoissa nopeammin tai saada väljyyttä arkeen, jos opiskelijalla on esimerkiksi aiempi terveystieteiden tutkinto ja työkokemusta aihealueen opinnoissa käsiteltävistä asioista. Lisäksi opintojen opinnollistaminen on yksi mahdollisuus sovittaa yhteen opiskelua ja työssäkäyntiä. Tällöin opiskelija suunnitellusti, esimerkiksi oman työnsä ohessa, syventää osaamistaan harjoittelujakson tavoitteiden mukaisesti ja raportoi tästä opettajalleen. (Saastamoinen 2020.)

Terveystieteiden opinnoissa on paljon opiskelijoita myös avoimen ammattikorkeakoulun väylillä. Erillisiä avoimen ammattikorkeakoulun opintoja voidaan suorittaa eri laajuisina kokonaisuuksina, kun taas tutkintoon johtavia opintojaksoja on mahdollista suorittaa avoimen polkuopintoina. Polkuopinnoilla sujuvoitetaan opintoihin pääsyä ja mahdollistetaan tie tutkintokoulutukseen silloin, kun opiskelusuunnitelmat muuttuvat äkisti tai kun opiskelijalla ei ole mahdollista hakea ammattikorkeakouluopintoihin yhteishaun kautta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun avoin amk-koulutus on maan huippua ja opintoja

suoritetaankin paljon (Saastamoinen 2020). Tällä ja täydennyskoulutuksella on alueellista ja kansallista merkitystä osaamisen ylläpidolle. Ne mahdollistavat jatkuvan oppimisen myös työelämään siirtymisen jälkeen.

PIDÄMME HUOLTA – OPISKELIJALÄHTÖISYYDEN TOTEUTTAMINEN

Annettujen vastuullisuuslupausten tulee konkretisoitua Xamkin toiminnassa. Opetuksen ja oppimisen näkökulmasta keskeistä on mahdollistaa joustava eteneminen opinnoissa sekä huomioida oppijoiden erilaiset tarpeet ja resurssit (Aikio & Ervaala 2020). Sairaanhoidajakoulutuksen Kirurgisen ja perioperatiivisen hoitotyön opintojaksoa toteutetaan mahdollisimman joustavasti, vaikkakin sairaanhoitaja tutkintoon johtava koulutus on tarkoin säädelty. EU:n määrittämä minimilaaajuus on 180 op, mutta minimi on Suomessa 210 op. Vuoden 2013 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (2013/55/EU) todetaan sairaanhoitajan ammatin kehittyneen merkittävästi viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Painotuksia mainitaan muun muassa yhteisöperustaisesta terveydenhuollosta, haastavien hoitojen yleistymisestä sekä tekniikan hyödyntämisen yleistymisestä hoitotyöstä. Nämä edellyttävät sairaanhoitajilta kykyä entistä vastuullisempaan työskentelyyn. Direktiivissä peräänkuulutetaan sairaanhoitajien koulutuksen tarvetta tarjota lujempi ja tulospainotteisempi varmuus siitä, että ammattihenkilö on omaksunut koulutuksen aikana tietyt tiedot ja taidot ja kykenee soveltamaan niitä työhönsä.

Kuva 1. Harjoitusviikon ensimmäisenä päivänä asioita opetellaan kädestä pitäen (kuva: Sini Kolsi)

Kansainväliset linjaukset ja kansalliset tarpeet huomioiden Suomessa käynnistettiin valtakunnallinen sairaanhoitajan ammatillisen perusosaamisen arvioinnin kehittämishanke, yleSHarviointi 2020 -hanke. Hankkeen tuotoksena on laadittu valtakunnallisesti yhtenäiset sairaanhoitajan (180 op) osaamisvaatimukset, kliinisen ydinosaamisen kokeet sekä valtakunnallinen ydinosaamisen koe. Yhtenäiset tavoitteet ja arviointi ohjaavat osaltaan opetussuunnitelmatyötä, jonka avulla sairaanhoitajan ydinosaamiseen kuuluvat osaamisalueet saadaan osaksi käytännön hoitotyön koulutusta. Nämä kansainväliset ja kansalliset säädökset ja linjaukset vaikuttavat suoraan opetussuunnitelman opintojaksoihin, tavoitteisiin ja sisältöön. Tämä näkyy muun muassa pakollisten laboraatio- ja simulaatioharjoitusten määrän lisääntymisenä. Ainoastaan lisäämällä näitä harjoituksia, pystytään saavuttamaan kansallisen yleSHarviointin edellyttämä taso hoitotyön koulutuksessa.

Kuva 2. Steriilin pöydän valmistaminen (kuva: Sini Kolsi)

ESIMERKINÄ JOUSTAVASTA OPISKELUSTA KIRURGISEN POTILAAN HOITOTYÖN OPISKELU

Opintokokonaisuus, jossa opitaan sekä perioperatiivista hoitotyötä (leikkaussalissa tapahtuvaa) että kirurgisen potilaan pre- (ennen leikkausta tapahtuva) ja post-operatiivista (leikkauksen jälkeen tapahtuva) hoitotyötä, muodostuu kahdesta opintojaksosta: Viiden opintopisteen laajuinen Kirurginen ja perioperatiivinen hoitotyö -opintojakso on teoriaopintoja, ja siihen on integroitu yhden opintopisteen laajuinen Kliinisen hoitotyön laboraatioharjoittelu.

Teorian opiskelu tapahtuu Learn-oppimisympäristössä, joka avataan opiskelijoille jo ennen opintojakson alkua. Tällöin opiskelijoilla on enemmän liikkumavaraa opintojen aikataulutuksen kanssa. Opintojakson teoriaosuus on mahdollista opiskella itsenäisesti omaan tahtiin siten, että opintojakson jokaisen osa-alueen harjoitustentit ovat tehtynä ennen harjoitusviikon (Kliinisen hoitotyön laboraatioharjoittelu, 1 op) alkua. Esimerkiksi heti syksyllä alkava opintojakso voidaan avata opiskelijoille jo kesällä, jolloin he voivat rytmittää opiskelua omien töidensä ja lomiansa mukaisesti. Opintojakson opiskelun voi tietenkin aloittaa myös vasta virallisena aloituspäivänä, mistä opiskelijoita muistutetaan vielä erikseen. Opintojakson edetessä opettajan tehtävä on aktivoida, motivoida ja kannustaa opiskelijoita opiskelussa ja muistuttaa, että hän on mukana oppimisprosessissa ja opiskelijoiden käytettävissä.

Kuva 3. Instrumenttihoitajat harjoittelevat steriilillä alueella työskentelyä (kuva: Sini Kolsi)

Verkko-oppimisympäristön suunnittelussa on huomioitu eAMK-verkkototeutusten laatukriteerit (eAMK 2017) ja lisäksi opintojaksoa on kehitetty aktiivisesti opiskelijapalautteen perusteella. Keskeistä on opintojakson selkeys, rytmitys ja visuaalisuus. Opintojakson info on koostettu videolle, jolloin jokainen opiskelija pääsee katsomaan sen aloittaessaan opintojakson opiskelun. Ohjevideolla käydään selkeästi läpi opintojakson tavoitteet, sisällöt, tehtävät, tentit, harjoitusviikon ohjelma ja Learn-oppimisympäristön rakenne. Tärkeää on muistuttaa opiskelijoita ottamaan yhteyttä opettajaan matalalla kynnyksellä, jos kysymyksiä ilmenee. Se, että opintojakson teoria on jaettu kahdeksaan substanssisisältöiseen osioon ja että kunkin osion lopussa on Learnin automatisoitu tentti, rytmittää ja jakaa työkuormaa pienempiin osiin. Opiskelija saa tehdä tentit niin monesti, että hyväksymisraja 90 % saavutetaan. Substanssiosioiden materiaalit koostuvat osion orientaatiovideosta, luentovideoista ja muista opetusvideoista. Lisäksi materiaalia on koostettu hyödyntäen Office 365 -ohjelmiston Sway-työkalua, Prezi-ohjelmaa sekä perinteisiä PDF-tiedostoja.

Kirurgisen ja perioperatiivisen potilaan hoitotyön kokonaisuutta ei kuitenkaan ole pakko suorittaa täysin itsenäisesti. Tarjolla on vapaaehtoisia teoriapajoja, joihin voi osallistua lähiopetuksessa tai Teamsin välityksellä. Teoriapajat nauhoitetaan, jolloin niihin pääsee palaamaan myöhemmin ja myös siinä tapauksessa, että ei ole esimerkiksi työesteiden vuoksi pystynyt osallistumaan live-tapaamiseen. Teoriapajoissa käydään läpi teoriaosion asioita potilastapausten kautta, jolloin opiskelijat pääsevät testaamaan teoriatietojensa soveltamista käytäntöön ja toisaalta heillä on mahdollisuus tarkentaa ja kysyä opettajalta sellaisista asioista, joita he eivät ehkä ole ymmärtäneet materiaaleja opiskellessaan. Toisille opiskelijoille teoriapajat ovat vasta startti aiheen opiskeluun. He kokevat usein, että teoriaa on helpompi opiskella itsenäisesti sen jälkeen, kun sitä on ensin yhdessä pohdiskeltu. Tapoja opiskella on monia.

Yhtenäinen, strukturoitu osio alkaa harjoitteluviikosta. Harjoitteluviikon alkuun mennessä Learnin harjoitustentit tulee olla hyväksytysti suoritettuina. Tällä varmistetaan, että jokainen harjoituksiin osallistuja on perehtynyt ja opiskellut aihesisällöt. Tämä on tärkeää siksi, että opiskelijat ymmärtävät harjoitusviikolla, mistä puhutaan. Jos teoriaan ei ole perehtynyt aiemmin, harjoitusviikolla ei ehditä harjoitella, vaan aika kuluu teorian läpikäymiseen. Nyt opiskelijat pystyvät yhdistämään opiskelemaisensa käytäntöön, kysymään opettajalta ja oppimaan enemmän. Opiskelija ymmärtää potilaan hoidon kokonaisuuden ja keskeiset hoidon menetelmät. Teoriaosuuden dialogitentti pidetään vasta harjoitusviikon jälkeen juuri tästä syystä. Dialogitentti pienryhmissä voidaan pitää kasvokkain tapahtuvan tentin sijaan myös Teamsissa, jolloin esimerkiksi pieni nuha ei häiritse. On mahdollista, että osa opiskelijoista on koululla livenä ja osa osallistuu Teamsissa.

Kuva 4. Potilasturvallinen siirto leikkaussalista heräämöhön (kuva: Sini Kolsi)

Harjoitukset ovat pakollisia, sillä hoitotyötä ei pysty oppimaan pelkästään teoriaa opiskelemalla. Esimerkiksi potilasturvallinen hoitotiimityöskentely konkretisoituu ainoastaan silloin, kun asiaa harjoitellaan. Simulaatiot ovat hyvä keino kokonaisuuksien harjoittelussa, jolloin myös potilasturvallisuuden muodostavat osatekijät (tekniset ja ei-tekniset taidot) ovat luonnollisesti läsnä tiimin toiminnassa. Harjoitusviikko muodostuu kädentaitojen harjoituspäivästä (leikkaussalin toiminta ja kirurgiset kädentaidot, potilasturvallinen raportointi ja potilaan siirto), kivun hoidon teemapäivästä (sisältää kaksi simulaatiota, joissa myös eettinen osaaminen nousee oppimiskeskusteluihin), kirurgisen potilaan hoitopolku -case harjoituspäivästä (yksittäiset hoidon vaiheet prosessiksi) sekä simulaatiopäivästä, jossa toteutetaan kahdesta neljään simulaatiota liittyen kirurgisen potilaan hoitotyöhön (teemoina mm. kivun hoito, komplikaatiot, konsultaatio). Harjoitusviikko päättyy pareittain suoritettavaan osaamisen arviointiin.

Simulaatioihin on mahdollista osallistua myös kotoa. Harjoitusviikolla sovitaan, ketkä tulevat minäkin päivänä simulaation toimijoiksi, jolloin muut opiskelijat voivat tulla nor-

maalisti kampukselle auditorioon seuraamaan simulaatiota tai he voivat osallistua simulaatioon Teamsin välityksellä. Mahdollisuus etänä osallistumiseen helpottaa joidenkin opiskelijoiden työmäärää, koska matkustamiseen ei mene aikaa, sairaan lapsen kanssa voi olla kotona tai itsekin nuhaisena voi seurata harjoitusta. Simulaatioharjoituksen jälkeinen oppimiskeskustelu on keskeinen oppimisen väline simulaatiota tehtäessä, jolloin harjoitusta seuranneiden osallistuminen harjoituksen reflektointiin on ensiarvoisen tärkeää. Osallistuminen on helppoa niin kampuksen auditoriosta kuin Teamsistakin käsin. Ryhmän aktiivointi liveinä ja Teamsissa eivät juurikaan eroa toisistaan. Simulaatioita ei tallenneta, eikä niihin palata myöhemmin. Tämä on simulaatiopedagogiikan yksi perusasia. Tapahtumat ovat ainutlaatuisia ja ne käsitellään loppuun oppimiskeskustelussa, jonka jälkeen niihin ei tarvitse palata uudestaan. Kyse on turvallisen oppimisympäristön luomisesta kaikille oppijoille, sillä simulaatio on haastava ja aluksi jännittävä tapa oppia.

MITEN VARMISTETAAN, ETTÄ JOUSTAVUUS TOTEUTUU?

Verkossa tapahtuva teorian opiskelu ei sido opiskelijan työtä aikaan ja paikkaan. Myös harjoitusviikolla pyritään joustavuuteen mahdollistamalla simulaatioon osallistuminen myös kotoa käsin. Poissaolotapauksissa arvioidaan yksilöllisesti opiskelijan osaamistaso ja opintojen etenemisen näkökulmasta järkevin tapa edetä. Aina opiskelijan ei ole mahdollista suorittaa harjoituksia teoriaan integroituna esimerkiksi armeijasta tai äitiyslomasta johtuen. Tällöin opiskelija suorittaa teoriaopinnot ensin ja tekee harjoitukset sitten, kun siihen on mahdollisuus.

Tällä opintojaksolla on paljon harjoituksia verrattuna muihin opintojaksoihin. Tämä antaa liikkumavaraa esimerkiksi äkillisissä sairastapauksissa. Jos opiskelija joutuu olemaan ensimmäisen päivän poissa, hänen tulee harjoitella opiskellut asiat seuraavana päivänä, koska kyseessä ovat kädentaidot, joille harjoitusviikko perustuu. Jos opiskelija on poissa yhdestä muusta harjoituspäivästä, hän tekee päivän aiheesta korvaavan tehtävän (korvaava tehtävä voi olla kirjallinen tai video). Jos poissaoloja on kuitenkin enemmän, joutuu opiskelija lähtökohtaisesti jatkamaan harjoituksia seuraavan ryhmän kanssa ja tekemään jaksoon liittyvän osaamisen arvioinnin vasta sen jälkeen. On kuitenkin syytä muistaa, että opiskelijat ovat hyvin erilaisia ja jokaisen opiskelijan kohdalla päätökset tulee tehdä yksilöllisesti. On tärkeä huomioida opiskelijan osaamistaso ja katsoa sen jälkeen, kuinka on parasta toimia. Osaamisen arviointi on harjoitusviikon jälkeen ja siellä kaikkien tulee osata opintojaksolla vaaditut asiat, oli sitten yhden harjoituksen korvannut tehtävällä tai ei. Tällä opintojaksolla käytännön osaamisen arviointi on ollut käytössä 2015 opetussuunnitelmasta lähtien (eli 2016 vuodesta lähtien) ja nyt uusien valtakunnallisten osaamisen arviointien myötä nämä tulevat pakollisiksi useammallekin opintojaksolle. Uudet valtakunnalliset ohjeistukset otetaan ilolla vastaan, sillä huomasimme, että meillä jo aiemmin vaadittu osaaminen osaamisen arvioinneissa on ollut tasoltaan riittävän vaativa. Osaamisen arvioinnilla pystytään varmistamaan, että jokainen opiskelija saavuttaa käytännön harjoitusten tavoitteet ja tukemaan potilasturvallisen työskentelytavan siirtymistä edelleen työharjoitteluun ja myöhemmin työelämään.

LOPUKSI

On monia tapoja sujuvoittaa opiskelua ja mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumaton opiskelu valitsemalla kullekin opintojaksolle soveltuvat oppimisen välineet. Näitä välineitä on itsenäinen tai tuettu verkko-opiskelu, Teamsin hyödyntäminen teorian tiedon jakamisessa tai soveltamisessa ja Teams-tunnin nauhoittaminen, harjoitusten striimaus kotisohville. Teamsissa on toteutettu onnistuneesti myös väittelyjä ja paneelikeskusteluja. Opiskelijoiden tekemät näyttöön perustuvat lyhyet videoluennot ja niiden vertaisarviointi ovat myös hyvä keino yhdistää opetussuunnitelman tavoitteita ja haastaa opiskelijat tuottamaan digitaalista materiaalia. Tämä on taito, jota he joutuvat yhä enemmän myös tulevaisuuden töissään hyödyntämään. Opiskelijapalautteet kohdistuvat laadukkaisiin materiaaleihin, opettajien asiantuntevuuteen ja positiiviseen asenteseen ja hyvän hengen luomiseen opetuksessa sekä harjoitusviikon realistisiin harjoituksiin. Nämä asiat tukevat opiskelijoiden oppimista ja motivoivat heitä pyrkimään yhä parempaan.

Vaikka ammattikorkeakoulut ovat itsenäisiä toimijoita, on sairaanhoitajien koulutuksessa paljon ulkoapäin tulevaa ohjausta ja säädöksiä, jotka määrittävät koulutuksen toteuttamista. Nämä reunaehdot huomioiden Kirurginen ja perioperatiivinen hoitotyö - opintojaksolla pyritään luomaan toimintamalleja, jotka eivät estä – vaan edistävät – opiskelijan etenemistä opinnoissa ja mahdollistavat opiskelujen joustavan etenemisen laadusta tinkimättä ja lunastavat näin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vastuullisuuslupauksen opiskelijoille.

LÄHTEET

Aikio, J & Ervaala, O. 2020. Opiskelijatytyväisyys on Xamkissa hyvällä tasolla. Www-dokumentti. Saatavissa: https://next.xamk.fi/vastuullisesti/opiskelijatytyvaisuus-on-xamkissa-on-hyvalla-tasolla/?_ga=2.189520744.277139399.1599636377-1268778943.1573393230 [viitattu 10.9.2020].

eAMK. 2017. eAMK verkkototeutusten laatukriteerit. 2017. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.eamk.fi/fi/campusonline/laatukriteerit/> [viitattu 15.9.2020].

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/55/EU.

Saastamoinen, H. 2020. Vastuullisuusraportti 2019. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/vastuullisuusraportti-2019-2/> [viitattu 10.9.2020].

VASTUULLISEN MATKAILUN KEHITTÄMINEN OSAAMISVERKOSTON VOIMALLA

Eeva Koivula

JOHDANTO

Vastuullisuuden noustua matkailun kehittämisen keskiöön myös siihen liittyvän täydennyskoulutuksen tarve kasvaa. Tämä vuoksi pohdittavaksi tulee, kuinka osaamisen kehittämisen tarjonta saadaan vastaamaan sekä tämän päivän että tulevaisuuden osaamistarpeita ja mistä syntyy motivaatio vastuullisuusosaamisen kehittämiseen yrityksissä ja matkailualueella. Tässä artikkelissa tarkastellaan vastuullisen matkailun täydennyskoulutusta Eteläsvolaisen matkailun osaamisloikka -hankkeen (2019–2020) kokemusten pohjalta.

Eteläsvolaisen matkailun osaamisloikka -hankkeessa oli mukana 24 organisaatiota: erilaisia majoitusyrityksiä, ravitsemispalveluja tarjoavia yrityksiä, ohjelmopalveluyrityksiä, tapahtumajärjestäjiä sekä liikunta- ja kulttuuritoimijoita. Jo ennen hankkeen käynnistämistä sen sisällöllisiksi teemoiksi oli määritelty digitaalisuus, elämyksellinen tuotekehitys, kansainvälisyys ja verkostoituminen (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu s.a.). Alun perin läpileikkaavaksi teemaksi ajateltu vastuullisuus nousi sen painarvon kasvaessa edellä mainittujen teemojen rinnalle.

VASTUULLISUUS OSANA KANSAINVÄLISYYDEN JA OSAAMISVERKOSTON KEHITTÄMISTÄ

Osaamisen kehittämisen kolme keskeistä kysymystä ovat **miksi**, **mitä** ja **miten**. Koulutus- ja muut tilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin hankkeessa osallistujien alkuhaastattelujen ja osallistujilta kerättyjen toiveiden pohjalta. Samalla kun osallistujia pyydettiin määrittelemään tarkemmin koulutustarpeitaan (mitä), keskusteltiin myös erilaisista tavoista oppia ja tukea osaamisen kehittämistä (miten).

Koska hankkeen yhtenä teemana oli kansainvälisyys, osaamisen kehittämisen motivoimiseksi katsottiin tärkeäksi pääsy Visit Finlandin MyStay-portaaliin ja siellä jo olevien tuotteiden kehittäminen entistä paremmiksi kansainvälisille asiakkaille (miksi). Vastuullisuuden kehittämisessä konkreettisenä motivoivana tekijänä oli Visit Finlandin Sustainable Travel Finland (STF) -kehittämispolku ja STF-yritysten näkyvyys Visit Finlandin kansainvälisille asiakkaiden portaalissa.

Osallistujien kanssa pohdittiin pitkän matkaa, kuinka koulutus- ja muut kehittämisorganisaatiot voisivat parhaiten tukea matkailualan toimijoiden osaamisen kehittämistä. Tämä kysymys on keskeinen myös alueen matkailun osaamisverkoston kehittämisessä, joka oli hankkeen laajempi tavoite.

OSAAMISEN NYKYTILA JA TAVOITTEET NÄKYVIKSI

Hankkeen alkuvaiheessa tehtiin kaikissa hankeyrityksissä haastattelut, joilla kartoitettiin osaamisen nykytilaa ja osaamistarpeita. Haastattelujen perusteella valittiin alustavasti tarkat koulutusaiheet. Heti alkuun lähdettiin toteuttamaan koulutuksia, joiden tarve oli selvä.

Samalla ryhdyttiin hahmottelemaan mallia, joka kuvaisi osallistujien osaamisen tasoa eri teemoissa tarkemmin ja jota voitaisiin hyödyntää osallistujien itsearvioinneissa, omien osaamistavoitteiden määrittelyssä ja motivoinnissa sekä koulutusten suunnittelussa. Keskeisenä tavoitteena oli siis auttaa osallistujia kehittämään osaamistaan edelleen entistä tavoitteellisemmin. Ennen hankkeen päättymistä selvitetään haastatteluin, kuinka osaaminen on kehittynyt ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen. Valtaosalle hankkeeseen osallistujista mieluisinta olisi koulutus, johon sisältyy tekemällä oppiminen. Osa osallistujista olisi toivonut myös nykyistä tiiviimpää henkilökohtaista ohjausta, mutta se ei tässä hankkeessa ollut mahdollista.

Osaamistasojen pohjana oli Sydänmaanlakan (2012) viisiportainen malli. Sen ajateltiin olevan yritysten itsearvioinneissa kuitenkin liian raskas – varsinkin kun arvioitavana oli viisi eri teemaa. Siksi malli pelkistettiin kolmiportaiseksi. Osaamisen tasot kuvattiin sanallisesti itsearviointiin soveltuviksi ja kuvauksia testattiin osallistujien kanssa ennen mallin käyttöönottoa. Vastuullisuuden osalta tasot on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Vastuullisen matkailun osaamisen kolme tasoa (Kuva: Petri Pöhlhø)

Itsearviointi ja tavoitteiden määrittely toteutettiin ennakotehtävin ja työpajassa ohjattuina pienryhmäkeskusteluina ja lopuksi jokainen osallistuja laati kartan siitä, kuinka aikoo omaa osaamistaan jatkossa kehittää.

Vastuullisen matkailun osalta itsearviointien tulos oli, että valtaosa osallistujista sijoitti osaamisensa tasolle kaksi. Useat arvioivat osaamisensa tasojen yksi ja kaksi tai tasojen kaksi ja kolme välille ja muutama osallistuja tasolle yksi tai kolme. Kaikki ykköstasolle ja osa kakkostasolle osaamisensa arvioineet toivoivat vastuullisen matkailun ”peruskoulutusta”. Tasoilla kaksi ja kolme yleisimmät toiveet olivat kehittää vastuullisuutta nykyistä systemaattisemmin, parantaa vastuullisuusviestintää sekä oppia lisää matkailun hiilijalanjäljestä.

TÄSMÄKOULUTUSTA VERKOSSA, OSALLISTUJINA PIENI INNOKAS JOUKKO

Itsearviointityöpajan tulosten perusteella vastuullisen matkailun koulutus päätettiin toteuttaa Visit Finlandin Sustainable Travel Finland (STF) -valmennuksena. Se sisälsi vastuullisen matkailun perusteet, selkeät askelmerkit vastuullisuuden kehittämiseen, tietoa matkailuyrityksille soveltuvista sertifikaateista, vastuullisuusviestinnän koulutuksen sekä vastuullisuuden kehittämisen palvelumuotoilun keinoin (Business Finland s.a.). Koulutuksessa osallistuja saa valmiuden lähteä tavoittelemaan STF-merkkiä, mutta vastuullisuutta voi kehittää myös sitoutumatta merkkiin. Valmennus järjestettiin covid-19-pandemian vuoksi verkossa viidessä osassa. Koska STF-valmennukseen ei sisälly varsinaista matkailun hiilijalanjälkikoulutusta, siitä järjestettiin info ja sen jälkeen erillinen koulutus, jossa osallistujat pääsivät laskemaan oman yrityksensä hiilijalanjälkeä.

STF-valmennuksessa, hiilijalanjälki-infossa ja koulutuksessa oli mukana pieni ja innokas joukko. Koulutuksesta jäi pois moni, jonka itse määrittelemiini vastuullisen matkailun osaamistavoitteisiin nämä tilaisuudet olisivat hyvin vastanneet. STF-koulutuksen vähäinen osallistujamäärä saattoi johtua hankalasta ajankohdasta, sillä sen aloitus osui keväällä vaiheeseen, jossa kotimaan matkailu oli pandemian ensimmäisen vaiheen jälkeen juuri käynnistymässä. Joidenkin hankkeessa mukana olleiden osallistumattomuus osaamistarpeiden ja -tavoitteiden mukaan toteutettuihin koulutuksiin toistui kuitenkin muissakin teemoissa, joten syitä on etsittävä muualta kuin kiireestä.

Alun perin tarkoitus oli perinteisten koulutusten rinnalla pilotoida ja testata erilaisia oppimistapoja, erityisesti kokemuksellista oppimista ja vertaisoppimista. Kokemuksellisen oppimisen toteutusta hankaloitti se, että koulutuksista suurin osa hankittiin ostopalveluina, jolloin prosessia oli hankala suunnitella ja ohjata. Vertaisoppiminen sen sijaan toteutui hyvin niissä tilaisuuksissa, joissa siihen oli panostettu, mm. aiemmin mainitussa osaamisen kehittämisen työpajassa.

Keväästä 2020 alkaen kaikki loput tapaamiset ja koulutukset siirtyivät pandemian vuoksi verkkoon. Verkossa toimiminen oli osalle osallistujista kokonaan uusi kokemus, mutta pienen harjoittelun jälkeen se sujui kaikilta mukana olleilta hyvin. Verkossa ei kuitenkaan pystytty toteuttamaan esimerkiksi STF-koulutusta niin interaktiivisena kuin alun perin oli tarkoitus.

MERKITYKSELLISYYTTÄ HYVÄNTEKEMISESTÄ YHDESSÄ

Kun osallistujilta kysyttiin, miksi he kehittäisivät matkailualan osaamistaan, vastauksina oli monella yritystoiminnan tai maaseutuyrityksessä tilanpidon jatkuvuus ja usein myös alueen elinvoiman säilyttäminen ja kehittäminen. Tarkempia vastauksia oman työn tai yritystoiminnan merkityksellisyydestä haettiin hankkeessa kyselyllä ja haastatteluilla, mutta niiden tulokset eivät tätä artikkelia kirjoitettaessa olleet vielä käytettävissä. Yksinkertaistettuna motivaatio syntyy merkityksestä ja mahdollisuudesta. Ehkä osa hankkeeseen osallistujista ei nähnyt vastuullisen matkailun koulutusta itselleen riittävän merkityksellisenä.

Martelan (s.a.) mukaan ihmisen hyvinvointi, sisäinen motivaatio ja tuottavuus syntyvät neljästä elementistä: vapaaehtoisuudesta, kyvykkyydestä, yhteisöllisyydestä ja hyväntekeemisestä. Vastuullisen matkailun tavoitteena on parantaa maailmaa: minimoida matkailun kielteisiä vaikutuksia ja maksimoida myönteisiä vaikutuksia erityisesti kohdealueella. Tähän tavoitteeseen sisältyvät oman alueen luonto- ja kulttuuriarvojen kunnioittaminen ja alueen elinvoiman kehittäminen yhdessä kaikkien sidosryhmien kanssa (Goodwin s.a.).

Vastuullisen matkailun kehittämisellä on luonnostaan vahva kytkös sekä hyväntelemiseen että yhteisöllisyyteen. Maakunnassa, jossa iso osa matkailuyrityksistä on pieniä ja hajallaan ja erilaisia kehittämisorganisaatioita on useita, verkostoitumisen, vertaisoppimisen ja yhteistyön tarve on erityisen suuri. Ehkä vastuullisen matkailun kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuus olisi helpommin hahmotettavissa, kun sitä toteutettaisiin nykyistä laajemmassa verkostossa. Se taas puolestaan lisäisi motivaatiota ja saisi alueen matkailutoimijat viemään vastuullisen matkailun kehittämistä eteenpäin nyt saavutettua osaamisloikkaakin pitemmin harppauksin.

LÄHTEET

Business Finland s.a. Vastuullisuudesta koko alueen ja yrityksen myyntivaltti. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/toiminta-suomessa/akatemia/vastuullisuudesta-yrityksen-ja-alueen-myyntivaltti/> [viitattu 5.10.2020].

Goodwin, H. s.a. Responsible Tourism. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://haroldgoodwin.info/responsible-tourism/> [viitattu 15.9.2020].

Martela, F. s.a. Kolme syytä miksi merkityksellisyys on keskeistä tulevaisuuden työelämän ymmärtämisessä. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://sorsafoundation.fi/kolme-syyta-merkityksellisyys-keskeista-tulevaisuuden-tyoelaman-ymmartamisessa/> [viitattu 5.10.2020].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu s.a. Eteläsavolaisen matkailun osaamisloikka. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/etelasavolaisen-matkailun-osaamisloikka/> [viitattu 15.9.2020.2020].

Sydänmaanlakka, P. 2012. Älykäs organisaatio. 8.painos. Vantaa: Talentum Media.

TKI-TAITOJEN OPISKELU VASTUULLISUUDEN NÄKÖKULMASTA

Hilla Nordquist

TUTKIMUKSEN JA KEHITTÄMISEN YHTEINEN POLKU

Kehittämisellä on paljon trendikkäämpi sointi kuin tutkimuksella. Kehittäminen kuulostaa dynaamiselta, idearikkaalta asioiden edistämiseltä, ja tutkimus puolestaan on saanut yleisessä keskustelussa hieman kankeampia ja pölyisempiä sävyjä. Kehittämisessä pohjatytöt on kuitenkin tehtävä huolellisesti, jotta lopputulos olisi perusteltu ja kestävä. Tutkimustyö, eli ilmiön taustojen pätevä selvittäminen, tuo kehittämiseen vastuullisuutta.

Työelämä lienee täynnä esimerkkejä muutoksista, jotka perustuvat musta tuntuu -lähtökohtiin. Koulutuksessa nämä esimerkit tulevat usein ilmi juuri opinnäytetyövaiheessa. Opinnäytetyön aihe on noussut omalta työpaikalta, jossa on tehty esimerkiksi jokin muutos tai otettu käyttöön jokin uusi asia, ja opiskelija haluaisi tuottaa prosessista oman opinnäytetyönsä. Työskentely hankaloituu jo alussa, jos selviää, että produkti on jo muodostettu ja työpaikalla käytössä, mutta prosessin aikana menetelmällisyydestä ja pohjatöistä on oikaistu. Opinnäytetyön kriteerit eivät täyty riittävällä tasolla, jos kehittämistyön lopputulos on kuvattu ilman, että muutokselle tai tehdyille tuotteille on osoittaa tutkimuksellisia perusteluja, jotka tukevat juuri kyseistä lopputulosta.

Opiskelijoiden olisi hyvä omaksua jo varhaisessa vaiheessa, että tutkimuksellinen osaaminen on osa kehittämisosaamista. Tutkimus osoittaa ja perustelee kehittämistarpeen; eli täytyy ensin tutkia, jotta tiedetään, mitä ja miten kehittää. Ammattikorkeakouluopintoihin sisältyy erilaisia tutkimusmenetelmäopintoja niin amk-tutkinnossa kuin ylemmässä amk-tutkinnossakin. Nämä opintojaksot mielletään perinteisesti opinnäytetyön toteuttamiseen kuuluviksi, ja laajempaa kontekstia tai kehittämissidonnaisuutta ei välttämättä hahmoteta. Haasteena onkin, miten brändätä tutkimusmenetelmäopinnot trendikkäiksi, osaksi vastuullista kehittämistä?

KOULUTUKSEN JA TKI:N INTEGRAATION TÄRKEYS

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on ulkopuolisella rahoituksella mitattuna Suomen suurin TKI-ammattikorkeakoulu. Hyvinvoinnin koulutusalaan linkittyvien teemojen hankekattaus on oppilaitoksessamme varsin laajaa. Mahdollisuudet monipuoliseen ja monialaiseen opetuksen ja TKI-toiminnan integrointiin ovat erinomaiset, joskin vielä kehittyvät ja täydentyvät.

Kaikkien ammattikorkeakoulujen roolina on olla käytännön työelämän tarpeiden havainnoijia, verkostojen luojia ja kehittämistoiminnan toteuttajia sekä alueellisesti että valtakunnallisellakin. TKI-toiminnan hyödyntäminen osana tutkinto-opiskelua on hedelmällistä käytännön kehittämisen vaatimusten ja tapojen havainnoinnissa siitäkkin syystä, että aiheen teoria ei välttämättä muunnu opiskelijoiden mielissä käytännön sovellutuksiksi ilman esimerkkejä ja omia kokeiluja. TKI-toimintaan osallistuminen esittelee myös uravaihtoehtoja. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta on yksi mahdollinen tulevien ammattilaisten työllistäjä erityisesti ylemmissä tutkinnoissa, joten sisältöihin tutustuminen ja tarvittavien taitojen monipuolinen opiskelu osana tutkinto-opiskelua hyödyttää molempia osapuolia.

Esimerkiksi ensihoidon kehittämisen ja johtamisen YAMK-koulutuksessa opiskelijat voivat osallistua ensihoidon TKI-tiimin hankkeisiin monin tavoin. Opetussuunnitelmaan sisältyy ensihoidon tutkivan kehittämisen opintojakso, jossa pyritään tutustumaan suunnitelmalliseen kehittämiseen ja muodostetaan tiedonhaun kautta vaiheittain edeten tarveperusteinen ensihoidon kehittämishanke-ehdotus. Vapaasti valittavissa opinnoissa on mahdollista osallistua varsinkin TKI-hankkeiden suunnitteluprosesseihin sekä esimerkiksi toteuttaa ohjatusti sidosryhmiltä tulevia toimeksiantoja. Opinnäytetöitä on suunnattu käynnissä olevien hankkeiden tavoitteita myötäileviksi ja täydentäviksi. Lisäksi on pidetty tärkeänä, että hankkeiden vetäjät ja sisällöt näkyvät opetuksessa säännöllisesti, tuoden opiskelijoille konkretiaa mahdollisista uravaihtoehtoista ja kehittämistyöskentelyn todellisista sisällöistä.

VASTUULLISIA TKI-TAITOJA

Tiedonhaun taitaminen on yksi keskeisiä vastuullisen kehittämisen pohjatyötaitoja. Aiemman tiedon kokoaminen, olemassa olevan näytön laadun arviointi ja johtopäätösten teko ovat keskeisiä kehittämisprosessin elementtejä. Kaikki ammattikorkeakouluopinnot sisältävät tiedonhaun opettelua ja hankitun tiedon soveltamista, mutta näiden taitojen kerryttämisen merkitys työelämäkehittämisen näkökulmasta voi olla monille epäselvä jatkumo. Musta tuntuu -tyyppisiä ratkaisuja ei olisi, mikäli hyvinvointialoilla tuttu ”näyttöön perustuvuus” -ilmaisu olisi vakiintunut käytännöksi myös kaikkeen kehittämistoimintaan. Nykyään tietoa on kaikkialla saatavilla. Koulutus on keskeistä tiedonhaun ja tiedon käsittelyn taitojen kerryttämisessä, niiden merkityksen korostamisessa ja käytäntöön sitomisessa sekä lähdekritiikin opettamisessa. Haasteena tässäkin on positiivisten oppimiskokemusten aikaansaaminen, sillä oikeaoppinen tiedonhaku ja -käsittely voi olla aluksi vaativaa ja työlästä, useita yrityksiä ja erehdyksiä edellyttävää. Kun opiskelija kertoo ymmärtäneensä, miksi järjestelmällisen kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen on tärkeää ja kokee sen vielä mielekkääksi, on lausahdus ehkä parhaimpia palautteita, millaista opiskelijoilta voi saada.

Tutkimusmenetelmäopintojen ja käytännön työelämän kehittämisen sillanrakennuksessa tärkeä vastuullisuuteen kytkeytyvä näkökulma on se, että menetelmävalinnat täytyy tehdä aiheeseen nähden oikein ja valittua menetelmää on noudatettava. Vankoilta pohjatöillä

saadaan kestävä lopputulos. Menetelmäkirjon tuntemus ja menetelmien käytön hallinta korostuvat työelämäkehittämisessä, jossa toteutukselle on usein asetettu aikataululliset ja budjetilliset raamit. Vastuullisesti toteutetussa kehittämisprosessissa ei voi oikaista kiireeseen vedoten. Kehittämisprosessin keskellä ei välttämättä ole kovinkaan paljon mahdollisuuksia opetella tutkimuksellisia perusasioita ja kehittämisprosessinhallintaa, vaan työntekijöiltä edellytetään jo olemassa olevia taitoja kuljettaa kehittämisprosessi alusta loppuun. Myös tätä käytännön kehittämisen näkökulmaa on hyvä tuoda koulutuksessa esille, sillä tutkimusmenetelmäopintoihin paneutuminen todellakin palvelee myös käytännön työelämää.

Käytännön kehittämisessä harva asia kuitenkaan etenee täysin suoraviivaisesti, ja erityisesti hanketyö sisältää lukuisia matkan varrella ilmeneviä yllätyksiä ja soveltamista edellyttäviä joustotarpeita. Yksi vastuullisen tutkimuksen ja kehittämisen piirre on virheiden ja harha-askelien avoin dokumentointi ja kerronta. Virheistä yleensä opitaan, ja virheiden ja niiden tuoman opin esilletuonti voi tuoda jollekin toiselle saman teeman parissa työskentelevälle kuopattomamman etenemispolun. Kerralla ei myöskään usein tule valmista. Varsinainen kehittäminen ei pääty muutoksen läpivientiin tai vaikkapa produktin käyttöönottoon, vaan toteutusta tulee myös arvioida ja tarvittaessa jatkokehittää. Tällaisen prosessin osan dokumentointi on vastuullista ja palvelee muita kehittäjiä.

Vastuulliset TKI-taidot pitävät sisällään myös tiedon jakamisen. Suomalaisilla työpaikoilla kehitetään paljon ja hyvin, mutta jos kehittämistä ei tehdä laajalle yleisölle näkyväksi, muut eivät pääse hyödyntämään jo saavutettuja tuloksia ja joutuvat niin sanotusti keksimään pyörän uudestaan. Tietoa on tärkeää tuottaa oman työpaikan seinien ulkopuolellekin, mutta julkaisemiseen voi olla kynnystä. Koulutusvaiheessa julkaisemiseenkin on hyvä totutella ja omaksua, miten julkaiseminen erilaisilla foorumeilla johtaa tiedon leviämiseen ja miksi on tärkeää tuoda suomalaista osaamista myös kansainvälisesti näkyville. Ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöhjeisiin syksyllä 2020 tehty päivitys mahdollisti opinnäytetyön toteuttamisen artikkelikokoelmana tai tutkimusartikkelina. Tämä edesauttaa julkaisemisen harjoittelua. Olisikin suotavaa, että artikkelimuotoinen opinnäytetyö jalkautuisi kattavasti eri koulutuksiin, jotta kyseisestä opinnäytetyömuodosta kertyisi myös kokemuksia, jotka edelleen mahdollistaisivat opinnäytetyöprosessin hiomisen ja jatkokehittämisen.

VASTUU TULEVAISUUDEN OSAAMISESTA VÄLITTYY FYSIOTERAPIAN OPINNÄYTETÖISSÄ

Merja A.T. Reunanen

Opinnäytetyön tekeminen on yksi keino vahvistaa kuntoutusalan opiskelijoiden jatkuvan oppimisen taitoja, ja osoittaa vastuuta tulevaisuudessa tarvittavan osaamisen kehittämisestä. Artikkelissa tehdään katsaus siihen, miten vastuullisuus välittyy fysioterapian opinnäytetöissä ja miten siihen ohjataan. Esimerkkinä käytetään teknologiaosaamista, joka on ajankohtainen aihe niin tutkimus- ja kehittämistoiminnassa kuin kuntoutusalan työkäytäntöjen kehittämisessäkin.

Opinnäytetyöt tehdään Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) Savonlinnan kampuksella pääsääntöisesti työelämän yhteistyötahojen toimeksiannosta. Myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI) tuottaa opinnäytetöille ideoita ja tutkimusryhmien taustatukea. Lisäksi joskus on perusteltua, että koulutus itse tekee toimeksiannon, kun tilanne tai aihe niin vaatii.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vastuullisuusohjelmassa yksi pääteema on: ”Työelämä saa parhaita osaajia” (Xamk 2018). Tavoitteena on, että korkeakoulumme opetuksessa ja oppimisessa korostuvat tulevaisuuslähtöisyys, työelämäläheisyys ja koulutuksen integroituminen TKI-toimintaan. Jatkuvan oppimisen taidot ovat sitä perustaa, jolle tulevaisuuslähtöinen työelämän osaaminen rakentuu.

OPINNÄYTETYÖ OHJAA VASTUULLISUUTEEN

Jatkuvan oppimisen perustaa on hyvän tieteellisen käytännön mukainen tiedonhallinnan osaaminen. Se terävöityy viimeistään opinnäytetyöprosessissa, jossa opiskelijan on jo osattava suodattaa laajasta tietomäärästä aiheen kannalta keskeinen, perustellusti rajattu ja luotettavaksi arvioitu tieto. Tiedonhallintaa harjoitellaankin koulutuksen kuluessa sen kaikissa vaiheissa. Opintojen loppupuolelle sijoittuvassa opinnäytetyössä näyttöön perustuvan tiedon tunnistaminen ja käyttö korostuvat osana ammatilliseen vastuuseen kasvamista.

Opinnäytetyössä yhdistyvät alalle merkityksellisen aiheen valinta, uusimman tutkimustiedon keruu ja käsittely, perusteltujen tutkimusmenetelmien käyttö sekä tulosten raportointi lukijaystävälliseen muotoon. Tätä prosessia tukevat opintoihin sisältyvät tutkimusmenetelmien ja tieteellisen viestinnän opinnot.

Opinnäytetöiden vastuullisuutta varmistavat valtakunnalliset opinnäytetöiden eettiset suositukset (Arene 2020a), korkeakoulun omat opinnäytetyön ohjeet sekä arviointikriteerit ja näiden kaikkien noudattaminen. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n suositusten esitysversio (Arene 2020b) onkin otsikoitu vastuullisuutta korostaen. Suositusten tarkoituksena on ohjata opinnäytetyön tekijöitä noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja välttämään tieteellistä epärehellisyttä. Tällä tavoitellaan opinnäytetöiden laadun parantamista. Suositukset ovat tärkeänä tukena myös opinnäytetöiden ohjaajille ja yhtenäistävät opinnäytetyöprosesseja. (Arene 2020b.)

Xamkin vastuullisuusohjelman teema ”Työelämä saa parhaita osaajia” velvoittaa koulutukset varmistamaan, että opinnäytetyöt suunnataan tulevaisuuden osaamiseen. Sen lisäksi koulutukset kantavat vastuuta siitä, että opinnäytteet ja niiden toimeksiantajat kohtaavat, ja TKI-hankkeet löytävät tekijöitä aineistojensa käsittelyyn tai muilla tavoin hanketoiminnan tueksi. Näiden rinnalla opiskelijat voivat joissakin tilanteissa tehdä opinnäytetyönsä myös koulutuksen toimeksiannosta. Tästä esimerkkinä ovat koulutuksen tueksi ja opiskeluaineistoksi tarkoitetut kirjallisuuskatsaukset aiheista, jotka liittyvät tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

COVID-19-PANDEMIA YLLÄTTI OPINNÄYTETYÖN TEKIJÄTKIN

Keväällä 2020 covid-19-pandemia aiheutti Xamkin fysioterapeuttikoulutuksessakin poikkeustilanteen, joka käänsi joidenkin opinnäytetöiden suunnan, tai vaikutti vähintään niiden aikatauluihin. Esimerkiksi juuri käynnistymässä olleen opinnäytteen toimeksiantajayritys joutui perääntymään, kun tilanne pandemian takia työyksikössä muuttui. Kiinnostava opinnäytetyön aihe, mobiilisovelluksen käyttökokemukset fysioterapiassa, siirrettiinkin poikkeustilanteen takia koulutuksen omaksi toimeksiannoksi.

Aihe liittyi oleellisesti fysioterapeutin teknologiaosaamiseen. Teknologiaosaaminen yhtenä fysioterapian ydinosaamisena edellyttää mm. etäohjauksessa langattomien yhteyksien käytön hallintaa osana etäkuntoutusta (Suomen Fysioterapeutit 2016, 18). Koulutuksen toimeksianto turvasi vastuullisesti sekä opiskelijoiden opintojen etenemisen että kiinnostavan aiheen käsittelyn koulutuksen tarpeisiin.

Fysioterapian opiskelijat muokkasivat tapaustutkimukseen sisältyneen interventionsa niin, että opinnäytetyö (Hassinen ym. 2020) tuotti lopulta tavoitteen mukaista uutta tietoa mobiilisovelluksen käyttökokemuksista. Tämä edellytti ohjaavilta opettajilta opiskelijoiden kannustusta ja taustatukea erityisesti siinä vaiheessa, kun pandemian aiheuttamat rajoitukset tuottivat äkillisenä yllätyksenä toimeksiantajan väistymisen. Myös alkuperäiselle toimeksiantajalle ja mobiilisovelluksen kehittäjälle opinnäytetyöstä on hyötyä, vaikka toteutus tehtiinkin suunnitelmasta poiketen.

TEKNOLOGIAOSAAMINEN INNOSTAA OPISKELIJOITA

Opiskelijat saavat Xamkin fysioterapeuttikoulutuksessa valita opinnäytetyönsä aiheen vapaasti, kunhan sen teemat liittyvät alaan ja sen kehittämiseen. Aiheita on tarjolla opiskelijoiden sisäisellä opiskelualustalla ns. aihepankissa. Opinnäytetyön koordinaattorit koostavat aihepankkiin sekä sosiaali- ja terveysalan toimeksiantajien ehdotuksia, että Xamkin Kestävän hyvinvoinnin vahvuusalalta Vaikuttavat hyvinvointipalvelut -osaamiskärjen TKI-hankkeisiin liittyviä aiheita. Näiden lisäksi opiskelijat tunnistavat myös itse opinnoistaan kiinnostavia aiheita ja etsivät toimeksiantajia omista verkostoistaan.

Kuva 1. Xamkin Savonlinnan kampuksella opinnäytetyöt voivat kiinnittyä toimintakylaboratorion toimintaan (Kuva: Xamk)

Teknologiaosaamisesta toisena esimerkkinä kuntoutusalalla on robotiikka. Kävelyrobotteja on jo käytössä useissa kuntoutuslaitoksissa Suomessakin, mutta tietoperustaa aiheesta on saatavissa lähinnä englanninkielisenä. Neurologista fysioterapiaa opettavan lehtori Elina Päykkösen toimeksiannosta keväällä 2020 valmistuneessa fysioterapian opinnäytetyössä (Kosonen & Pitkänen 2020) selvitettiin kirjallisuuskatsauksena robottiaavusteisen kävelyharjoittelun käyttömahdollisuuksia ja hyötyjä. Opinnäytetyö on tiiviinä tietopakettina hyödynnettävissä neurologisen fysioterapian opinnoissa opiskeluaineistona, ja se soveltuu myös samassa koulutusyksikössä toimivan jalkaterapeuttikoulutuksen käyttöön.

OPINNÄYTETYÖT OSANA TUTKIMUS-, KEHITTÄMIS- JA INNOVAATIOTOIMINTAA

Xamkin TKI-toiminta vastaa osaltaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin. TKI-toiminnalla ja opinnäytetöillä on luontevasti samoja tavoitteita, ja TKI-toiminta tarjoaa opiskelijoille mm. aiheita ja taustatukea opinnäytetöille. Active Life Lab on yksi Xamkin tutkimus- ja kehitysyksiköistä. Siellä kehitetään parhaillaan hyvinvointipalvelujen vaikuttavuuden mittaamista nykyaikaisen teknologian avulla HyviöPRO-hankkeessa (Xamk 2020).

HyviöPRO-hankkeessa tavoitellaan sitä, että vaikuttavuuden mittaaminen ja seuranta tulisivat osaksi alan yritysten ja organisaatioiden päivittäistä työkäytäntöä (Xamk 2020). Tämän tavoitteen mukaista mittaria käytettiin fysioterapeuttikoulutukseen hyvin soveltuneessa opinnäytetyössä, johon terveysteknologiayritys tarjosi toimeksiannon. Opinnäytetyössä (Lindström 2020) selvitettiin valmiin tutkimusaineiston perusteella hyvinvointiohjelman vaikutuksia työhön liittyvään istumis- ja arkiaktiivisuuteen. Vaikutuksia oli mitattu kiihdytysanturiteknologiaan perustuvalla mittarilla.

LOPUKSI

Fysioterapeuttikoulutuksen opinnäytetöitä tarkasteltiin tässä artikkelissa keskittymällä erityisesti alan tulevaisuusosaamiseen, josta teknologia ja siihen liittyneet opinnäytetöiden aiheet olivat esimerkkeinä. Xamkin vastuullisuusohjelmassa (Xamk 2018) on kolme lupaus, joista tulevaisuuden osaaminen sisältyy lupaukseen tehdä työtä huomisen hyväksi. Kun opinnäytetyöt tehdään juuri niistä aiheista tai teemoista, jotka osuvat tulevaisuudessa alalla tarvittavaan osaamiseen, työelämä saa parhaita osaajia. Hyvin tehty opinnäytetyö voi toimia näyttönä opiskelijan osaamisesta, ja jopa edistää valmistuneen työllistymistä yritykseen tai organisaatioon, jonka toimeksiannosta opinnäytetyö tehtiin.

Toiseksi vastuullisuusohjelmassa luvataan pitää huolta mm. siitä, että opiskelijoiden opinnot etenevät ja arki sujuu. Tähän viitattiin koulutuksen vastuulla varmistaa, että kukin opiskelija löytää opinnäytetyölleen innostavan aiheen, taustatukea antavan toimeksiantajan ja vastuullisuutta varmistavat ohjeet ja ohjauksen. Opinnäytetöiden toimeksiantajat ovat korkeakoululle tärkeitä kumppaneita, joiden kanssa yhteistyö sekä edistää aluekehitystä että tukee koulutuksen kehittämistä. Opinnäytetyöt fysioterapeuttikoulutuksessa valmistuvat erittäin hyvin suunnitellussa aikataulussa, mikä näkyy opiskelijoiden valmistumisena ja siirtymisenä työelämään tavoiteaikataulussa.

Xamkin vastuullisuusohjelman (2018) kolmas lupaus: Vastuullisuus on osa arkeamme, liittyy korkeakouluun toimintaympäristönä.. Opinnäytetöiden näkökulmasta tähän liittyvät varsinkin digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen. Vuoden 2020 kuluessa covid-19-pandemia on toiminut eräänlaisena testinä siitä, miten joustavasti korkeakoulu pystyy varmistamaan toimintojensa jatkuvuuden myös poikkeustilanteessa.

Kulunut vuosi on osoittanut, että varmat ja monipuoliset verkkojärjestelmät ovat välttämättömiä ja toimivia myös opinnäytetyön tekemisen tukena. Opinnäytetyöprosessit on ollut mahdollista toteuttaa myös kokonaan verkkovälitteisesti. Opinnäytetöihin liittyvät ohjeet ja tarvittavat tietojärjestelmät ovat korkeakoulun opiskeluympäristöissä käytettävissä ajasta ja paikasta riippumatta. Myös aineistojen keruussa on voitu valita esimerkiksi sähköpostikyselyitä kasvokkain tehtävän haastattelun sijasta. Opettajien, toimeksiantajien ja opiskelijoiden väliset ohjauskeskustelut sekä suunnitelma- ja esityseminaarit on voitu toteuttaa verkkovälitteisesti. Herääkin kysymys, voisivatko poikkeustilanteen aikana käytöön otetut toimintamuodot jäädä pysyviksi käytännöiksi tai vähintään vaihtoehdoksi myös tulevaisuudessa?

LÄHTEET

Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPIN-N%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> [viitattu 24.9.2020].

Arene. 2020. Vastuullinen opinnäytetyö. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Esitysmateriaali. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Arenen%20ONT%20eettiset%20ohjeet%20esitysmateriaali%202020.pdf?t=1578486373> [viitattu 24.9.2020].

Hassinen, M., Saukkonen, A-P. & Taskinen, J. 2020. Mobiilisovellus asiakasohjauksessa. Käyttäjäkokeumuksia fysioterapiasta. Opinnäytetyö. Fysioterapeuttikoulutus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/discover?query=Hassinen%2C+Saukkonen%2C+Taskinen> [viitattu 24.9.2020].

Kosonen, R. & Pitkänen, R. 2020. Kävelyrobotiikka neurologisessa kuntoutuksessa. Opinnäytetyö. Fysioterapeuttikoulutus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/339846> [viitattu 24.9.2020].

Lindström, L. 2020. Istumisen vähentäminen työhyvinvointiohjelman avulla. Opinnäytetyö. Fysioterapeuttikoulutus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/345089> [viitattu 28.9.2020].

Suomen Fysioterapeutit ry. 2016. Fysioterapeutin ydinossaaminen. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.suomenfysioterapeutit.com/ydinossaaminen/FysioterapeutinYdinossaaminen.pdf> [viitattu 24.9.2020].

Xamk. 2018. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vastuullisuusohjelma. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/06/xamk_vastuullisuusohjelma_2020.pdf [viitattu 4.5.2020].

Xamk. 2020. HyviöPRO. Vaikuttavuusloikka menestykseen. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Tutkimus ja kehitys. Kestävä hyvinvointi. Www-sivu. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/hyviopro/> [luettu 30.9.2020].

POHDINTAA YHTEISKUNTAVASTUUSTA

Katri Ryttyläinen-Korhonen

JOHDANTO

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa on ryhdytty kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota vastuullisuuteen. Se on julkaissut vuonna 2018 vastuullisuusohjelman, joka pohjautuu kolmeen vastuullisuuslupaukseen: vastuullisuus on osa arkeamme, pidämme huolta sekä teemme työtä huomisen hyväksi. Vastuullisuusohjelman toteutumisen seurantaan on rakennettu oma, jatkuvasti päivitettävä, verkkosivusto. Vuosittain vastuullisuusohjelman tavoitteet, tulokset ja tehdyt toimenpiteet raportoidaan vuosittain (Xamk vastuullisuusraportti 2019).

Nykyisellään organisaatiot hakevat voimaa ja tarkoitusta toiminnalleen yhteiskunnallisesta vastuusta. Yhteiskuntavastuu ja organisaation menestyminen ovat kietoutuneet vahvasti yhteen. Sen lisäksi, että innovatiivinen organisaatio tai yritys on vuorovaikutteinen ja reilu, siellä myös ymmärretään eettisen toiminnan periaatteet. Tällöin sitä pidetään myös tuottavana yrityksenä. Pitkällä aikavälillä arvioidaan, että ihmiset ja taloudellinen menestyminen ovat erottamattomat, ja organisaation oppiminen on yrityksen elämisen ja selviytymisen ehto.

Tässä artikkelissa pohditaan yhteiskuntavastuuta ammattikorkeakoulussa ja johtamisessa. Pohdintojen innoituksena on käytetty Ilppo Laitisen (2012) ajatuksia teoksesta ”Morallinen logo”.

YHTEISKUNTAVASTUUN MERKITYS AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Näkemyks yhteiskuntavastuun ja organisaation vahvasta keskinäisestä sidoksesta sopivat hyvin myös ammattikorkeakoulun toimintaympäristöön. Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu perustuu vahvasti siihen, että se on lainsäädännöllisesti pitkälle säädeltyä. Ammattikorkeakoululaki ja valtion ohjaus muodostavat ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuun perusrakenteen. Lain mukaan ammattikorkeakoulun tulee toteuttaa opetusta, toimia alueensa kehittäjänä sekä harjoittaa työelämää palvelevaa tutkimus- ja kehittämistyötä. Ammattikorkeakoulun toimintaan on sisäänrakennettu yhteiskuntavastuullinen toiminta: tuottaa osaajia muuttuvan työelämän tarpeisiin sekä osaamista työelämän kehittämiseksi. Valtio ohjaa ammattikorkeakouluja mm. toimilupamenettelyn ja tavoite- ja tulosopimuksen sekä muiden kehittämisvelvoitteiden kautta. Ammattikorkeakoulun toiminnan tulee olla vastuullista ja taloudellisesti kannattavaa.

Menestyvän organisaation sosiaaliset ja taloudelliset tavoitteet eivät ole vastakkaisia vaan toisiinsa liittyviä. Maailman laajuinen muutos, kuten toimijoiden vahva verkottuminen, aktiiviset kuluttajat ja valistuneet yhteiskunnan jäsenet (vrt. opiskelijan roolin kasvaminen koulutuksen ”kuluttajana” ja ammattikorkeakoulun asiakkaana) pakottavat organisaatioita toimimaan siten, että sosiaalinen ja eettinen ulottuvuus eivät unohdu. Paine vastuullisuuteen ammattikorkeakoulussa tulee tiedostavilta opiskelijoilta, kriittisesti ajattelevilta opettajilta sekä sidosryhmiltä, joiden vaatimuksilta ja odotuksilta ammattikorkeakoulu ei voi välttyä.

Kuva 1. Yhteiskuntavastuu ja organisaation menestyminen kietoutuvat vahvasti yhteen (Kuva: Pixabay com. CCO public domain)

Ammattikorkeakoulu suunnittelee toimintansa kokonaisuudessaan vastuulliseksi suunnittelu- ja arviointimenettelytapojensa avulla. Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuun toteuttamista käytännössä helpottaa mm. korkeakoulun laatujärjestelmä. Laatujärjestelmä antaa reunaehdot lainsäädäntöä tarkemmin ammattikorkeakoulun toimintaan, prosesseihin ja toiminnan raportointiin. Hyviltä näyttävistä raporteista huolimatta on tärkeää, miten ammattikorkeakoulu käytännössä toimii. Ammattikorkeakoulu on täyttänyt yhteiskuntavastuunsa, kun se on pystynyt varmistamaan opetuksen laadun ja tutkinnot, jotka tuottavat työelämässä tarvittavaa osaamista. Yhteiskuntavastuun konkreettisia ilmentymiä ammattikorkeakoulussa ovat myös sidosryhmien edustus korkeakoulun hallinnossa, vuosikertomus, kannanotot sidosryhmiltä, keskustelutilaisuudet sekä käytännöt valitusten ja konfliktien käsittelyssä. Yhteiskuntavastuullisen organisaation toiminta on läpinäkyvää ja perusteltua, ja se on valmis myöntämään virheensä ja korjaamaan ne.

VASTUU SIDOSRYHMILLE

Ammattikorkeakoulu vastaa toiminnastaan sidosryhmille sen tehtäviensä luonteen mukaisesti. Jo nyt organisaatiot ovat kietoutuneet toisiinsa yhä vahvemmin ja keskinäisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Tästä näkökulmasta katsottuna ammattikorkeakoulun menestys riippuu yhä enemmän sidosryhmäyhteistyön kanssa tehtävän vuorovaikutuksen laadusta ja sen luottamuksellisuudesta. Ammattikorkeakoulun vuorovaikutteinen sidosryhmäyhteistyö ja toiminta innovaatioverkostoissa auttavat ennakoimaan mahdollisia negatiivisia vaikutuksia, reagoimaan nopeasti muutoksiin ja myös tunnistamaan korkeakoululle strategisesti tärkeitä signaaleja ja kehittämistarpeita. Toisaalta korkeakoulu priorisoi strategiansa ja resurssiensa mukaan sidosryhmäyhteistyötä. Merkityksellistä on osata valita oikeat kumppanit.

YHTEISKUNTAVASTUULLINEN JOHTAMINEN

Johtajan rooli korostuu yhteiskuntavastuullisen kulttuurin luomisessa. Johtajalta edellytetään yhteisöllisyyden rakentamista ja vastakohtaisuuksien sovittamista. Nämä vaativat paljon johtajuudelta ja johtajalta. Hyvä johtaja edistää toisten kykyä oppia ja omaksua uutta. Ammattikorkeakoulu on asiantuntijaorganisaatio, jonka koko toiminta ja menestyminen riippuvat henkilöstön osaamisesta ja asiantuntijuudesta. Tunnettua on, että asiantuntijaorganisaation johtaminen on haasteellista ja ajoittain jopa vaikeaa. Asiantuntijaorganisaation johtaminen edistämässä yhteiskuntavastuullista kulttuuria tarkoittaa mahdollisuuksien luomista itsensä kehittämiseen sekä oman parhaimman kyvykkyytensä osoittamista. Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, että resursseja käytetään viisaasti. Johtamista kannattaakin tarkastella suhteena eikä asemana. Johtamisen näkeminen suhteena antaa väljyyttä johtamiseen sekä osoittaa työn kohteen ja tavoitteen olevan yhteisen. Kun johtaminen mielletään suhteena, huomataan kaikkein tärkeimmän johtamisessa sekä tavoitteiden saavuttamisessa tapahtuvan ihmisten välillä vastavuoroisesti.

Tulevaisuudessa moraalisesti ja eettisesti korkeatasoinen toiminta organisaatiossa on myös kannattavaa ja tavoiteltavaa. Tämä vaatii eettisesti orientoituneita johtajia, joiden itsensä tulee ilmaista johtamisensa arvot ja periaatteensa selkeästi. Sanoissaan ja teoissaan luotettava johtaja edistää myös yhteiskuntavastuullista kulttuuria.

KIRJALLISUUS

Laitinen, Ilpo. 2012. Moraalinen logo. Organisaatioiden arvovallankumous. Helsinki: Talentum.

Xamk vastuullisuusraportti 2019. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/vastuullisuusraportti-2019-2/> [viitattu 24.11. 2020].

XAMK
KEHITTÄÄ